

TALOUDENHALLINNAN KOULUTUSJAKSO AMMATTISTARTTIRYHMÄLLE

Mika Kelder
Margit Nurmi

Opinnäytetyö
Lokakuu 2010

Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma

Matkailu-, ravitsemis- ja talousala

Tekijä(t) KELANDER, Mika NURMI, Margit	Julkaisun laji Opinnäytetyö	Päivämäärä 04.10.2010
	Sivumäärä 49	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ( ) saakka	Verkojulkaisulupa myönnetty (X)
Työn nimi TALOUDENHALLINNAN KOULUTUSJAKSO AMMATTISTARTTIRYHMÄLLE		
Koulutusohjelma Palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelma		
Työn ohjaaja(t) KOTISAARI, Liisa		
Toimeksiantaja(t) Jyväskylän ammattiopisto		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää neuvonta- ja ohjausprosessi, jonka tuella pilottiryhmän jäsenet oppivat seuraamaan omaa talouttaan sähköisellä järjestelmällä. Seuranta auttaa heitä oman talouden suunnittelussa ja talouden tasapainon hallinnassa sekä ehkäisee ennalta ongelmien syntymistä.</p> <p>Toteutimme talouden seurantaan ohjaavan kurssin kuuden viikon opetuskertana yhteistyössä Jyväskylän ammattiopiston ammattistarttiryhmän kanssa. Kurssin kohderyhmänä oli kolmetoista 16 – 20 -vuotiasta nuorta. Toteutimme suunnitelman ryhmäohjauksena, jossa käsiteltiin keskeistä oman talouden hallintaan liittyvää tietoa. Henkilökohtaisella keskustelulla selvitimme ryhmäläisten henkilökohtaisia taloustietoja, tietotekniikan hallintaa sekä oman talouden resursseja.</p> <p>Opetuskertojen päätteeksi kysyimme nuorilta palautetta, josta ilmeni, että nuoret olivat omaksuneet taloudenhallintakurssilla annetut ohjeet ja sisällön ja olivat valmiita jatkamaan heille opetetun sähköisen taloudenseurantataulukon ohjelman käyttöä. Kurssilla pidettyjen tenttien perusteella suurin osa nuorista asennoitui taloudenhallinta-asioihin aikuismaisesti. Nuoret pitivät opetusta tarpeellisena ja hyödyllisenä heidän elämäntilanteessaan.</p> <p>Opinnäytetyömme on hyödyllinen, koska nuori saa liian vähän opastusta oman talouden seurantaan siirtyessään aikuisuuteen. Taloudenhallintakurssin avulla voidaan vähentää nuorten taloudellisia ongelmia. Taloudenhallintakurssi voidaan toteuttaa uudestaan ammattiopistossa yhteiskuntaopin tunneilla. Työ auttaa toimeksiantajaa tulevaisuudessa vastaavanlaisen kurssin toteuttamisessa.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Nuoret, kodin taloudenhallinta, ennaltaehkäisevä työ, taulukkolaskentaohjelma		
Muut tiedot		

Author(s) KELANDER, Mika NURMI, Margit	Type of publication Bachelor's Thesis	Date 04.10.2010
	Pages 49	Language English
	Confidential ( ) Until	Permission for web publication (X)
Title A COURSE ON MANAGEMENT OF FINANCES FOR A CAREER STARTER GROUP		
Degree Programme Degree Programme in Service Management		
Tutor(s) KOTISAARI, Liisa		
Assigned by Jyväskylä Vocational College		
<p>Abstract</p> <p>The purpose of the thesis was to build a counselling and guidance process which would help the pilot group monitor their own financial situation with the help of a computer program. The guidance will help the students plan their own finances and control their financial balance. It can also prevent future problems.</p> <p>The authors carried out a counselling project as a six-week course in collaboration with a career starter group of Jyväskylä Vocational school. The target group consisted of thirteen young people, between 16 and 20 of age. The project was executed as group counseling, focusing on the young people's own knowledge on their own personal finances, IT management and resources for managing their own finances.</p> <p>After the lessons, feedback from young people was requested and it indicated they had adopted the instructions and content of the course, and were willing to continue using the computer program to control their own financial situation. Based on the answers in the course exam, it can be stated that the majority of the youngsters acted adult-like regarding managing their finances. They considered the education necessary and useful in their life situation.</p> <p>The thesis is useful due to the fact that young people do not obtain enough guidance in managing their own finances as young adults. The course for managing the finances can be carried out again in civics in vocational college and it can reduce economic problems. The thesis will benefit the commissioner in civics at school in the future.</p>		
Keywords: young people, household economy management, preventive work, spreadsheet		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	3
2 NUORET JA YHTEISKUNTA	4
2.1 Nuoret 2010-luvun yhteiskunnassa	5
2.2 Koti, koulu, vapaa-aika ja työyhteisö nuorten toiminta- ympäristöinä	7
3 NUORET JA RAHA	12
3.1 Nuorten rahankäyttö	12
3.2 Nuorten mahdollisuus rahankäytön opastukseen.....	14
4 YHTEISTYÖKUMPPANEINA JYVÄSKYLÄN AMMATTIOPISTO JA AMMATTISTARTTIRYHMÄ.....	15
5 TALOUDENHALLINTAKURSSIN SUUNNITTELU	16
5.1 Sisältö	16
5.2 Opetusmenetelmät	17
5.3 Arviointi	18
6 TALOUDENHALLINTAKURSSIN TOTEUTUS VIIKOTTAIN	18
6.1 Raha-asioiden suunnittelua.....	19
6.2 Excel-taulukon luominen kurssia varten	21
6.3 Oppilaiden omatoiminen seurantaviikko.....	22
6.4 Kokemuksia oman talouden hoidosta	23
6.5 Säästäminen ja sen toteuttaminen käytännössä.....	24
6.6 Kurssin yhteenveto ja palaute.....	26

7 TALOUDENHALLINTAKURSSIN ONNISTUMISEN ARVIOINTI.....	27
7.1 Keskeiset tulokset.....	27
7.2 Tekijöiden omat kokemukset	30
8 POHDINTA.....	31
LÄHTEET	34
LIITTEET	36
Liite 1. Mind Map - nuorten yhteisöt	36
Liite 2. Esimerkki Excel-taulukko	37
Liite 3. Viikko 1: Raha-asioiden suunnittelu	38
Liite 4. Testi.....	39
Liite 5. Baden Baden-musiikkikappale	40
Liite 6. Viikko 2: Excel-taulukon luominen	41
Liite 7. Viikko 3: Omatoiminen seurantaviikko	41
Liite 8. Viikko 4: Kokemuksia oman talouden hoidosta	42
Liite 9. Pakkolasku-musiikkikappale	43
Liite 10. Viikko 5: Säästäminen ja sen toteuttaminen käytännössä.....	44
Liite 11. Tentti	45
Liite 12. Viikko 6: Kurssin yhteenveto ja palaute.....	46
Liite 13. Sonaatti-kassin sisältö ja materiaali	47
Liite 14. Oman talouden hallinta -kurssin palautekyselyn yhteenveto	48

1 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Pohtiessamme opinnäytetyömme aihetta molempien kiinnostus kohdistui pienituloisiin aikuisiksi kasvaviin nuoriin. Olimme jääneet työttömiksi tai pitkälle sairaslomalle aikaisemmin, ja työtulomme olivat pudonneet huomattavasti, joten taloudesta huolehtiminen oli omakohtainen kokemus. Tiesimme teeman olevan ajankohtainen, ja halusimme kohdentaa sen nuoriin, joilla oman elämän aloittaminen on parhaillaan menossa. Koska olimme molemmat kiinnostuneita samasta aiheesta, päädyimme syventämään tietojamme yhteistyössä.

Tänä päivänä nuori muuttaa asumaan omaan kotiin, ryhtyy hoitamaan taloudellisia asioitaan, lukee pääsykokeisiin, aloittaa ammattiin johtavat opinnot sekä ryhtyy ensimmäiseen vakavaan parisuhteeseen. Kotoa pois muuttaessaan nuori joutuu tekemään tulevaisuuteensa ja talouteensa liittyviä päätöksiä nopealla tahdilla. Nuorelta puuttuu elämäkokemus, ja hänen tulee saada opastusta, kuinka maksaa vuokra, sähkö- ja vesilasku, puhelinlasku, nettimaksu ja kaikki muu tarpeellinen, kun hän aloittaa itsenäisen elämän.

Tämän päivän opiskelijanuori ei elä pelkästään opintotuella ja opintolainalla. Usein opiskelijan on opiskelun lisäksi hankittava ansiotuloja, koska asumismenot ovat huomattavan suuret. Säästäväinen nuori tulee toimeen opintotuella ja opintolainalla, kun hän karsii menojaan, mutta vanhempien taloudellinen apu saattaa olla tarpeen.

Tämän hetken suuri kysymys on, kuinka ennaltaehkäistään, vähennetään tai poistetaan nuorten taloudenhallinnan ongelmia. Ylivelkaantuminen ja maksuhäiriöt ongelmineen ovat tuttuja asioita nuorille, mutta silti turvaudutaan häden hetkellä kulutusluottoihin. Miten kulutusluottojen ottamisesta päästään eroon? Vastaus tähän olisi valistuksen ja tiedottamisen lisääminen nuorille kotoa ja koulussa. Kulutusluottojen saaminen on helppoa, ja sitä tulisi vaikeuttaa, eikä samanaikaisesti myöntää useita kulutusluottoja.

Opinnäytetyöhön keräsimme tietoa omasta elämäkokemuksesta, kirjallisuudesta ja sähköisistä lähteistä. Opinnäytetyö muodostui kuutena peräkkäisenä viikkona toteutetusta taloudenhallintakurssista, joka järjestettiin Jyväskylän ammattiopistossa keväällä 2010 ammattistarttiryhmässä opiskeleville nuorille. Kurssilla oli 13 osallistujaa. Tutustuttuamme ryhmään kurssin järjestäminen tuntui mielekkäältä, koska saimme alusta asti tuntuman, että aihe oli ajankohtainen ja mielenkiintoinen. Ammattistarttiryhmälle ei ole aikaisemmin järjestetty tämänkaltaista kurssia. Taloudenhallintakurssi oli positiivinen ja mieleenpainuva kokemus meille ohjaajille sekä palautteen perusteella myös ryhmälle.

2 NUORET JA YHTEISKUNTA

Monet asiat ovat erilaisia tämän päivän suomalaisten nuorten maailmassa kuin aikaisempien sukupolvien nuoruudessa. Kaupunkimaailma on nykynuorille tuttu, mutta harva nykynuori ei ole asunut maalla. Erottavia tekijöitä ovat muun muassa lisääntynyt kuluttamisen mahdollisuus, oman rahan käyttö, uusia trendejä luova nuorisokulttuuri ja sähköisten joukkoviestimien tuottama globaalinen samanaikaisuus. (Laurinen 2000, 172.)

Opinnäytetyön kirjoittajien mielestä monelle maalla asuvalle nuorelle kaupungissa asuminen on vierasta ja tuntematonta. Maaseudulla nuorella ei ole mahdollisuutta ostaa aina muodin mukaisia vaatteita ja asusteita. Maaseudun nuori käyttää vaatteita pitempään kuin kaupunkinuori, koska tämä pystyy ostamaan vaatteensa lähellä olevista kaupoista. Maaseudun nuoren kulutustottumukset ovat toisenlaisia verrattuna kaupungissa asuviin nuoriin. Esimerkiksi pikaruokaloissa käynti saattaa rajoittua muutamaan kertaan vuodessa, kun taas kaupunkilaisnuori voi mennä niihin päivittäin.

Kuluttaminen on itsestään selvää 1970-luvulla ja 1980-luvun alussa syntyneille. He ovat kasvaessaan tottuneet rahaan, kaupallisuuteen ja mainontaan sekä korkeaan elintasoon. Työttömyys oli mainitulla vuosikymmenellä vain noin

kaksi prosenttia. Lainoja sekä luottoja valuuttamarkkinoilla oli paljon, mikä mahdollisti kuluttamisen yli omien varojen. Nuoret kuluttajat aloittivat shop-pailun 1980-luvulla, ja samalla alettiin puhua uusavuttomista nuorista, koska esimerkiksi valmisruoat yleistyivät. (Saarinen 2001, 36–37.) 1990-luvun alkupuolella Suomessa koettiin vaikea lama. Laman seurauksena kulutus ja investoinnit putosivat sekä julkisella että yksityisellä sektorilla. Työttömyys kohosi 10 prosenttia ja oli vuosina 1992–1997 yli 12 prosenttia. Nuorisotyöttömyys kohosi korkeaksi. (Mts. 43–44.)

Harva ihminen omisti 1990-luvun alussa kännykän. Vuonna 1997 tapahtui rajua muutos asiassa. Tähän vaikuttivat puhelinten hinnan lasku ja markkinointi, joka kohdistettiin suoraan nuorisoon. Monelle tämän päivän nuorelle kännykkä on elinehto, jota ilman ei voisi elää. Se on monelle nuorelle myös ainut viestintäväline. (Mts. 46–47.) Säästäminen pidemmällä tähtäimellä ei kiinnosta nykynuoria. Säästäjiksi mielletään sota-ajan sukupolvi. Nuoret on luokiteltu ympäristöarvoiltaan vastuuntunnottomiin kuluttajiin, ja he ovat haluttomia tinkimään omasta kulutuksestaan tai elämäntavastaan esimerkiksi ympäristön hyväksi. (Mts. 79.)

Kirjoittajien mielestä kuluttamisessa ei aina ole ajatus mukana. Välinpitämätön kulutuskäyttäytyminen johtaa lisääntyvään tavaroiden hankintaan ja niiden poisheittämiseen. Halutaan ostaa vain lisää ja uutta, vaikka kaikkea tarpeellista jo olisikin. Lisääntyvä ostamishalu johtaa lisärahan tarpeeseen. Tämänkaltaisen tuhlailu on myös ekologisesti luonnonvaroja kuluttavaa. Jopa johtavien virkamiesten on kuultu kannustavan kansalaisiaan kuluttamaan.

2.1 Nuoret 2010-luvun yhteiskunnassa

Tämän päivän nuoren arkea ei voi verrata 1970–1980-luvun nuoren opiskelijan arkeen. Muun väestön elintaso on nykyään korkeampi kuin aikaisemmillä sukupolvilla, ja muuhun väestöön verrattuna opiskelijoiden elintaso on alentunut. Suomessa nuoren opiskelijan tulonlähde on valtion opintotuki ja opinto-

laina. Muissa Euroopan maissa opiskelijan tärkein tulolähde on vanhempien tuki. Suomessa nuori ei saa ottaa vanhemmiltaan kolmen vuoden aikana yli 4 000 euroa. Yli menevältä osalta pitää maksaa lahjaveroa. (Berner 2010. D1-D2.)

Tuhansia nuoria elää Helsingissä ilman mitään tuloja 2010-luvun yhteiskunnassamme. Vuonna 2009 kuntien sosiaaliavustuksen varassa eläneistä alle 25-vuotiaista 60 prosentilla ei ollut minkäänlaisia tuloja. Helsingissä noin 5 400 nuorta ei saa palkkaa, työmarkkinatukea tai Kelan myöntämää opintotukea. Koulutuksesta tai työstä kieltäytymisestä nuorelle voi seurata syrjäytyminen, ja hänen olisi löydettävä ala, joka kiinnostaa. Osalla nuorista on jo mielenterveys- ja päihdeongelmia sekä velkaongelmia. Osa nuorista on jäänyt kotiin vanhempiensa luokse asumaan, ja osa nuorista on jäänyt kodittomiksi. (Sauvala, 2010.)

Jopa 200 000 nuorta jää todennäköisesti työttömäksi kesällä 2010, kun koulut päättyvät, arvioi työ- ja elinkeinoministeriön erikoissuunnittelija Mikko Kauppinen. Kesällä 2009 vastaava luku oli 160 000 nuorta. Kevään 2010 hallituksen lisäbudjetissa työllistämiseen myönnettiin lisärahaa 77 miljoonaa euroa. Osa rahoista suunnattiin työ- ja elinkeinotoimistoille ja nuorten työllistämisen parantamiseen. Sanssi-kortin eli työllistämissetelin saivat eri oppilaitoksista valmistuneet nuoret, ja sen tarkoitus on auttaa alle kolmekymppisiä vastavalmistuneita nuoria työllistymään. (Ängeslevä 2010, 8.)

Työministeri Anni Sinnemäen mukaan työtä on vaikea löytää, vaikka avoimia työpaikkoja on. Nuorisotyöttömyyden nähdään vähenevän, kun verrataan vuoden 2009 tilastoon. Nuorten työttömyysjaksot ovat lyhyempiä kuin muilla ikäryhmillä. Vuoden 2009 tilasto kertoo, että nuorilla oli 11 viikon työttömyysjakso ja muilla ikäryhmillä 40 viikon. Nuorisojärjestö Allianssin puheenjohtaja Hanna-Mari Manninen peräänkuuluttaa pysyviä ratkaisuja nuorten tilanteen parantamiseksi, jopa omaa työllistymisohjelmaa. Pitkittynyt työttömyys voi johtaa syrjäytymiseen, sanoo Manninen. (Mts. 8.)

Nuorisotutkimukseen erikoistuneen kehityspäällikkö Mikko Ampujan mukaan nuoret arvostavat vapaa-aikaa ja rentoutumista ennen työelämään siirtymistä. Tämä johtunee siitä, että nuoret ovat nähneet omien vanhempiansa stressaantuvan työssä uurastamisessa. Nykynuoret ajattelevat asioista eri tavalla kuin omat vanhempansa. Joidenkin nuorten tarkkaan taloudenpitoon ovat vaikuttaneet kaverit ja ystävät, jotka asuvat itsenäisesti. Kokemuksesta he tietävät, että ylimääräistä rahaa ei jää tuhlattavaksi. Netistä nuori saa hyvin kattavasti talousneuvoja. Mutta onko kaikki tieto netissä luotettavaa? On osattava mennä oikeanlaisille nettisivustoille, joista saa luotettavaa tietoa. Nykynuorisolle ovat raha-asioissa päällimmäisinä henkiset ja eettiset arvot. Nuoret ovat oppineet arvostamaan kotimaisia tuotteita, ja lähellä tehdyt tuotteet ovat ekologisempia kuin kauempaa tuodut tuotteet. (Ojanen 2010, 6-7.)

Edellä luetusta voi päätellä, että nuoret tarvitsevat yhä enemmän ohjausta taloudenhallinnassa. Koulujen pitäisi lisätä yhteiskuntaopin tunteja, ja talouskasvatus tulisi aloittaa peruskoulun alaluokilla. Talous- ja kuluttajataidot ovat nyky-yhteiskunnassa välttämätön osa kansalaistaitoja.

2.2 Koti, koulu, vapaa-aika ja työyhteisö nuorten toimintaympäristöinä

Nuorten toimintaympäristöön eniten vaikuttavia tekijöitä ovat koti, koulu, vapaa-aika sekä työyhteisö. Ilman näitä nuori ei saa elämästä kiinni, ja hänen on sitouduttava yhteisöihin. Suomessa nuori muuttaa melko varhaisessa vaiheessa pois vanhempiansa luota. Koska opiskeltaessa opintotuki ja opintolaina eivät riitä elämiseen, nuori hakeutuu työhön opiskelun ohessa. Monelle nuorelle on kuitenkin raskasta opiskella ja käydä työssä yhtä aikaa. Vuokra ja eläminen ovat kalliita Suomen nuorille, ja tämä sanelee elämän tahdin. (Berner 2010, D1 – D2.)

KOTI

Koti on fyysisenä toimintaympäristönä tärkein paikka, missä nuori viettää suurimman osan ajastaan lapsuudestaan lähtien. Koti luo turvallisuuden tunnetta nuoren muuttuvassa elämässä. Aikuisten antamat ohjeet ja asenteet antavat nuorelle hyvät lähtökohdat turvallisen ympäristön luomiseen. Koti on jokseenkin ulkopuolisilta suljettu tila, jossa kodin seinien sisällä rentoutumisen ja yksityisyyden nauttimisen lisäksi tehdään monia asioita. Kodissa huolehditaan päivittäisistä asioista, kuten laskujen maksamisesta, ruokailuista, siivoamisesta sekä muista välttämättömistä toimista. Kodin arkea onkin jo menneiden vuosikymmenten varrella helpotettu erinäisillä teknisillä laitteilla, kuten imurilla pyykki- ja astianpesukoneella. Ennen näiden arkea helpottavien laitteiden käyttöönottoa tehtiin kaikki itse omin käsin alusta loppuun saakka. Nykyään mitä moninaisimpiin tehtäviin on tarjolla teknologisia ratkaisuja vähentämään arjen tehtäviä ja vapauttamaan aikaa kotitöistä perheelle ja harrastuksille. Nuoret oppivat kotoa elämän perustan ja hyväksytyt arvot. Kotoa opitaan perheenjäsenenä oloa, muiden kanssa toimeen tulemista, rakkautta, yhteiseloja ja kommunikointia. Koti on elämän alkumalli, josta saadaan opit tulevaisuuteen. (Laurinen 2000, 184.)

Koti toimii ensisijaisena kasvattajana taloudenhallinnassa, ja sieltä saatu oppi voi olla ohjenuorana nuoren itsenäistyessä. Kotoa saadaan oppi ruoan hankinnassa, vuokran hoitamisessa ja harrastusten valinnoissa. Nuoren tulee osata omaa taloudenhallintaa, kun hän muuttaa synnyinkodistaan omaan asuntoonsa. Tulot ja menot eivät saa olla epäsuhteessa toisiinsa, eikä suuria ylilyöntejä taloudenhoidossa saa tulla. Pikavipit ajavat nopeaan taloudelliseen ahdinkoon, ja niiden korko voi nousta jopa 500-kertaiseksi. (Sario 2010, 17.)

Itsenäistyminen kuuluu nuoruuden kehitykseen, mutta se tietää köyhtymistä, kun irrottaudutaan kasvukodista. Kodista lähteminen edellyttää asuntoa sekä toimeentuloa, millä maksaa elämisestä johtuvat maksut. Asuntomarkkinoilla nuoruus voi olla este asunnon hankinnalle. Nuori asunnon etsijä koetaan meluisaksi ja häiritseväksi asujaksi. Nuoren maksukyky vuokranmaksajana epäi-

lyttää. Yhteiskunta tukee asunnon etsijää, mutta siitä huolimatta asunnottomien nuorten joukko on kasvamaan päin 2010-luvun Suomessa. (Kuure 2001, 97.)

KOULU

Kouluyhteisö on kasvattaja, kuten koti, vapaa-ajan yhteisö tai työyhteisö. Koulujärjestelmämme on saanut kansainvälistä kiitosta, mutta ulkomaalaiset delegaatiot ihmettelevät täällä käydessään oppilaiden huonoa käytöstä, jossa näkyy tapakasvatuksen puute. Opetusneuvos, kasvatustieteiden tohtori Kalevi Kaipio kutsuu opetusjärjestelmää opetusteknokratiaksi eikä pidä suomalaista koulua myönteisessä mielessä kasvatuksellisena. Kaipio sanoo, että rajoittamattomat minuudentarpeet sekä itsensä toteuttamisen psykokulttuurinen viesti kertoo erilaisista käyttäytymishäiriöistä, masennuksen lisääntymisestä, huonosta koulussa viihtymisestä ja väkivallan raastumisesta. Ihmisellä on laji-tyypillinen ominaisuus samaistua vertaisryhmään ja sen tavoille. Kouluyhteisössä tulisi olla yhteisöllistä kasvatusta, jolla moni jo huonolle tielle lähtenyt nuori ohjattaisiin oikeaan suuntaan. Yhteisöllisyydessä sekä yhteisvastuussa toisista välittäminen ja huolehtiminen ovat heikentyneet. Ihminen jää tai jätetään helposti oman onnensa nojaan. Opettajankoulutuksessa tulisi siten olla yhteisöllistä ja yhteisökasvatukseen painottavaa koulutusta. (Partanen 2010, 7.)

Nuorisoa koskevia uhkakuvia ovat kouluyhteisön ongelmat, peruskoulusta putoaminen, vaikeus päästä peruskoulun jälkeiseen koulutukseen sekä syrjäytyminen työmarkkinoilta. Poikien kohdalla nähdään rikollisuus uhkatekijänä, tytöillä seksuaalisuuteen liittyvät riskit. Niin tytöillä kuin pojillakin vaarana nähdään huumeet ja jengiytyminen. (Kuure 2001,39.)

Yleisesti ollaan sitä mieltä, että yhteiskuntaoppi tarvitsee yhden vuosiviikkotunnin lisää peruskouluihin. Tällä toimenpiteellä voidaan lisätä talousasioiden opetusta. Talouden opettamisessa henkilökohtainen taloudenhallinta on kes-

keisin tavoite. Taloustieto on nykyään lukiossa pakollinen kurssi, mutta ammattikouluissa sitä ei ole joillakin linjoilla ollenkaan. Peruskouluissa asioihin on kiinnitetty enemmän huomiota parin viime vuoden aikana, mutta tuloksia saadaan vasta myöhemmin. Peruskoulussa, ammattikoulussa ja lukiossa ei kuitenkaan opeteta vielääkään tarpeeksi talousasioita. Opetuksen määrä ei riitä varsinkaan niille opiskelijoille, jotka eivät saa kotoaan opastusta talousasioissa. (Mikkola 2008, 5.)

VAPAA-AIKA

Ihmisellä on kaipuu läheiseen ystävyyteen toisen ihmisen kanssa. Siihen kuuluvat vastavuoroiset mieltymykset, kiintymykset ja yhteenkuuluvaisuuden tunteet. Läheiseen ystävyyteen kuuluvat myös uskollisuuden, rehellisyyden sekä luottamuksen ja samaistumisen tunne. Läheinen ystävyysuhde ei tarkoita rakkaussuhdetta, koska kyseessä ei ole eroottinen vetovoima eikä varsinainen rakkauden tunne. Läheiseen ystävyysuhteeseen liittyy hyvien ystävien ja tovereiden muodostama sosiaalinen verkko. (Aho & Laine 2004, 163.)

Vapaa-ajalla nuoret tapaavat kavereitaan, juttelevat asioistaan ja tekevät heille mieluisia juttuja. Nuorten vapaa-ajan täyttävät ennen kaikkea Internetin kautta käytävät keskustelut samanikäisten kanssa, musiikin kuunteleminen ja television katseleminen. Harrastustoiminta erilaisissa urheilu- ja liikuntaseuroissa on joidenkin nuorten jokaviikkoista ajanvietettä. Kyläyhteisöissä koontumiset ovat nuorten eräs tapa viettää vapaa-aikaa. Pojat harrastavat bändimusiikkia, ja erityisesti nuoret tytöt harrastavat vapaa-ajalla taideaineita, päiväkirjojen tai kirjeiden kirjoittamista, maalausta sekä käyvät tanssikursseilla. (Lähteenmaa & Siurala 1990, 83–84.)

Opinnäytetyön tekijät tietävät, että myös maaseudun nuorten vapaa-aika kuuluu tietokoneella kavereiden kanssa seurusteltaessa. Nuoret polkevat pyörillä niiden kavereiden luo, joiden kanssa Internetissäkin on hauskipointia. Maaseudulla on harrastustoimintaa esimerkiksi kansalaisopistoissa, joissa toteutetaan

keramiikka- ja kuvataidekursseja, kokkauskursseja sekä musiikkialan taidon- näyttekursseja. Liikunnallisia jumppa- ja tanssikursseja maaseudulla järjestävät paikalliset urheiluseurat. Läheiset järvimaisemat houkuttelevat nuoret kalalle niin kesällä kuin talvellakin. Vanhempien omistamilla pelloilla voi harjoitella vaikka oman auton ajoa ennen virallista ajolupaa. Kesämökillä maaseudun nuori saa ajan kulumaan muutaman viikon kesälomastaan esimerkiksi syventymällä dekkareihin.

TYÖYHTEISÖ

Nuorten pääsy työmarkkinoille on pitkittynyt ja mutkistunut. Nuorten elämää määrittäviä tekijöitä ovat koulutus, ns. pätkätyöt, määräaikaistyösuhteet sekä osa-aikaistyösuhteet sekä tietenkin työttömyys. Talouden laskusuhdanne näkyy nuorisotyöttömyyden luvuissa. Laman aikana nuoret opiskelevat, koska töitä ei ole saatavilla, kun taas noususuhdanteen aikana heille järjestyy työtä. Nuoriso toimii joustavana työvoimaresurssina työmarkkinoilla. (Kuure 2001,18.)

Laman aika hämärtää nuoruuden ja aikuisuuden, koulutuksen ja työelämän sekä yksin elämisen ja perheellisyyden jatkumoa. Nuoret asuvat itsenäisesti ja käyvät työssä säännöllisesti. Osa nuorista, vaikka asuukin itsenäisesti, saa taloudellista tukea vanhemmiltaan tai isovanhemmiltaan. Rahaa kuluu esimerkiksi opiskeluun, jota perhe tukee taloudellisesti. Jotkut nuoret asuvat lapsuudenkodissaan mutta huolehtivat itsenäisesti kaikista menoistaan. Jotkut vanhempiensa luona asuvat nuoret ovat täysin riippuvaisia heistä taloudellisesti. (Mts. 52 – 53.)

Opinnäytetyön kirjoittajat tietävät, että nuori onnistuu työnsaannissaan vanhempien ja heidän tuttaviansa avulla. Aikaisempi työkokemus auttaa nuorta työllistymään laskusuhdanteenkin aikana. Työkokemusta työnantajat edellyttävät myös nuorilta. Nykyään esimerkiksi maaseudulla kesätyönsaantia vaikeuttavat työnkuvat, jolloin odotetaan, että nuori osaa ajaa maatilalla käytettä-

viä koneita. Monia nuoria on työttömänä myös maaseudulla. Maatilan työt mahdollistavat nuoren osallistumisen toimintaan kesän aikana, jolloin kesälle löytyy tekemistä. Maatiloilla kesätöitä ovat esimerkiksi polttopuiden varastointi talven varalle, nurmikoista huolehtiminen, perunan istutus keväällä ja nosto syksyllä, eläimistä huolehtiminen ja niiden siirroista huolehtiminen laitumelta laitumelle. Maaseudun nuorille löytyy aina jonkinlaista pientä puuhaa maatiloilla. Kaupunkilaisnuoren ainoaksi puuhaksi jää ajan kuluttaminen kaupungilla tai kotona. Internetissä seurustelua harrastavat niin maaseudun kuin kaupungin nuoret, koska varaa ei ole esimerkiksi matkusteluun. Kaupunkilaisnuoren aika kuluu työvoimatoimistoissa työpaikkoja etsiessä.

3 NUORET JA RAHA

3.1 Nuorten rahankäyttö

Minna Aution väitöskirjan mukaan nuoret kuluttajat haluaisivat olla harkitsevia kuluttajia. Nykypäivän nuoret ovat nautinnonhaluisempia kuin heidän vanhempansa. Esimerkiksi oma asunto sisustetaan uusilla tavaroilla eikä vanhoilla. Nuori tiedostaa ympäristöongelmat, mutta harva nuori on ns. vihreä kuluttaja. On myös nuoria, jotka ovat pelkästään nautinnollisia, mutta ottavat huomioon vihreän ajattelutavan. Ajattelutavan huomaa nautiskelijoista, jotka kierrättävät tavaroita ja ostavat ympäristömerkittyjä tuotteita. Tutkimuksen mukaan nuoret käyttävät paljon rahaa matkapuheluihin, logoihin, soittoääniin ja virtuaalilyhyödykkeisiin. Omaa identiteettiä on entistä vaikeampi rakentaa haalimalla tavaraa, koska kaikilla on jo kaikkea. (Joensuu 2005, 2.)

Tilastokeskus sekä perintätoimisto Lindorff tekivät tutkimuksen maksuvaikeuksissa olevista suomalaisista vuonna 2010 ja edellisen 2001, jonka jälkeen ongelmaisten määrä on kasvanut. Syyksi tähän kasvuun Lindorffin johtaja Seppo Lahtinen uskoo, että suhtautuminen laskujen maksuun on muuttunut. Tutkimus kyseenalaistaa käsityksiä, että raha-asioiden kanssa ongelmia olisi eri-

tyisesti nuorilla. Nuorten maksuvaikeuksista puhutaan paljon, mutta nuoret eivät ole yksistään erityinen ongelmaryhmä, kertoo Lahtinen. Esimerkiksi opiskelijoiden kerrotaan maksavan laskunsa keskimääräistä tunnollisemmin. (Vaahtio 2010, 12.)

Maksuhäiriömerkinnän sai vuonna 2009 seitsemän prosenttia alle 30-vuotiaista nuorista, kertoo Suomen Asiakastieto. Maksuvaikeudet koskevat eniten pientuloisia 22–44-vuotiaita. Perintätoimiston mukaan ei ole velkaantunutta, joka toistuvasti käyttäytyy samalla tavalla, mutta asiakkaiksi päätyy suomalaisia kaikista tuloluokista ja taustoista. Hyvätuloisillakin kerrotaan olevan maksuhäiriöitä, eivätkä nuoret ole ainut ikäluokka. Tutkimuksen otos kattaa lähes puoli miljoonaa henkilöä, joiden yksi tai useampi lasku on siirtynyt Lindoffin perintätoimiston hoidettavaksi. (Mts. 12.)

Rahankäytössä tulojen ja menojen seuranta on tärkeää. Säännöllisellä seurannalla saadaan selville, mihin rahat todella menevät. Menot kannattaa eritellä ja kirjata säännöllisesti ylös. Muutamassa kuukaudessa muodostuu kuva, mihin suurin osa rahoista kuluu ja mihin menoihin kannattaa jo etukäteen varautua. Pelkkä rahankäytön seuranta ei kuitenkaan riitä. On hyvä myös suunnitella, miten seuraavan kuukauden rahat käyttää. Siten on helppo varautua suuriin menoeriin hyvissä ajoin. Finanssialan Keskusliiton mukaan nuorten rahankäyttö on nykyisin varovaisempaa. Nuorten kiinnostus talousasioita kohtaan on kasvanut. Suurimmaksi riskitekijäksi omassa taloudessaan nuoret kokevat työttömyyden. Asuntolainaa on 14 prosentilla nuorista ja asuntolaina on ollut keskimäärin 108 000 euroa. Tutkimukseen osallistui 1 000 nuorta, joiden ikä oli 15–28 vuotta. (YLE Uutiset 2009.)

Tavaroiden, kokemusten ja palvelujen kuluttamisesta on tullut tärkeä osa nykypäivän nuoren identiteetin muodostumista. Nuoret naiset ovat hedonistisia shoppailijoita. Nuoret miehet tekevät hyödyllisiä hankintoja, mutta shoppailevat naisten tavoin. Miehet ovat alkaneet pitää ulkonäöstään enemmän huolta. Naiset ovat säästäväisempiä, kontrolloivampia, ekologisempia ja eettisimpiä kuluttajia kuin miehet. (Lehtimäki & Suoranta 2006, 27.)

Danske Bankin tekemän selvityksen mukaan nuoret tuntevat huonosti taloustermejä. Danske Bankin mukaan puolet suomalaisista nuorista ei tiedä, mitä korko on tai mitä tarkoittavat käyttävissä olevat tulot. Danske Bankin selvityksestä osa ajattelee, ettei kouluissa opeteta nuorille tarpeeksi talousopetusta. Danske Bankin tekemään selvitykseen osallistui 1 800 nuorta ja 1 800 nuorten vanhempaa. Suomalaisia oli molemmissa ryhmissä 300. (Holtari 2008.)

Nuoren muutettua pois vanhempien luota hänen taloudellinen tilanteensa yleensä huononee. Syitä tähän ovat pikavippiluottojen helppo saatavuus, velaksi pelaaminen, työttömyys, isot asuntolainat sekä liian suuret kulutusluotot. Pikavippiluottojen helpon saatavuuden myötä nuori ostaa kaikkea kivaa, joka on saatava heti. Nuorilta puuttuu tieto ja taito hallita omaa talouttaan, vaikka sitä on koulussa opetettu. Asian esille ottaminen kotona on myös erittäin tärkeää, oli kodin taloudellinen tila mikä tahansa. Kotona olisi hyvä keskustella, mitä asuminen, ruoka ja harrastukset todellisuudessa maksavat. (Saine 2010, 37.)

3.2 Nuorten mahdollisuus rahankäytön opastukseen

Kirjoittajien mielestä nuorten tulee osata hoitaa omaa talouttaan ja taloudelliset velvoitteensa. Nuorten on saatava perustiedot ja -valmiudet yksityistalouden hoidosta, ja heidän tulee pystyä huolehtimaan omasta taloudestaan ja toimimaan markkinoilla oman taloutensa kannalta järkevästi. Nuorten tulee ymmärtää oman taloutensa suunnittelun tarpeellisuus ja hyödyt, ymmärtää yksityistalouden keskeiset käsitteet ja osata suunnitella omia käyttömenojaan ja hankintojen rahoitusta suhteessa omiin resursseihinsa. Nuorten pitäisi myös osata käyttää tietotekniikkaa esimerkiksi budjetin laatimiseen ja seurantaan. Mielestämme Internet on tiedonlähde taloudenhallinnalle, ja sieltä löytää monia valmiiksi painettuja oppaita. Esimerkiksi Marttaliitto, Takuu-Säätiö, Kuluttajaliitto ja Kuluttajavirasto ovat tuottaneet tämänkaltaista materiaalia.

Kuluttajavirasto on yhteistyössä Marttaliiton, Marthaförbundetin ja Takuu-Säätiön kanssa tuottanut *Raha-asiat yksityistalouden oppaan*, joka on tarkoitettu raha-asioiden suunnittelun avuksi. Oppaasta löytyvät kattavasti asiat tuloista, menoista ja laskujen maksamisesta taloudellisissa ongelmissa. *Raha-asiat yksityistalouden opas* löytyy myös sähköisenä versiona Internetistä www.kuluttajavirasto.fi. (Helesuo, Jerkku, Lindholm & Puomila 2003, 27.)

4 YHTEISTYÖKUMPPANEINA JYVÄSKYLÄN AMMATTIOPISTO JA AMMATTISTARTTIRYHMÄ

Opinnäytetyön toimeksiantajana on Jyväskylän ammattiopisto. Yhteistyökumppanin etsiminen lähti liikkeelle Jyväskylän ammattiopiston tekniikka- ja liikenneyksikköjohtaja Pekka Riskun tapaamisella marraskuussa 2009 Viitanien yksikössä. Risku osasi ohjata meidät koulutuspäällikkö Annika Naskin puheille Sepänkatu 3:een.

Jyväskylän ammattiopisto kuuluu Jyväskylän koulutuskuntayhtymän piiriin, jonka omistavat keskisuomalaiset kunnat. Hankasalmi, Joutsa, Jyväskylä, Jämsä, Keuruu, Kuhmoinen, Laukaa, Luhanka, Muurame, Petäjävesi, Toivakka ja Uurainen ovat koulutuskuntayhtymän kuntia, ja näiden kuntien alueella on yli 210 000 asukasta. Jäsenkunnat muodostavat yhtymävaltuuston, johon on valittu 30 edustajaa sekä heidän varaedustajansa. Valtuuston tehtävänä on päättää toiminnan ja talouden keskeisistä asioista, kuten hyväksyä talousarvio ja tilinpäätös sekä päättää vastuuvapaudesta. Jyväskylän ammattiopistossa opiskelee vuosittain yli 4 000 opiskelijaa kymmeneen eri ammatteihin. (Jyväskylän koulutuskuntayhtymä 2010.)

Ammattistarttiryhmä on ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus niille, jotka ovat päättäneet peruskoulutuksensa ja tarvitsevat tukea ja ohjausta ammatinvalinnassa sekä koulutukseen hakeutumisessa. Koulutus on ensisijaisesti suoraan peruskoulusta tuleville, mutta opiskelijoiksi voidaan ottaa myös ammatillisen koulutuksen tai lukion alkuvaiheessa keskeyttä-

neitä. Jokainen oppilas hakee henkilökohtaisesti ammattistarttiin, ei yhteishaussa. Pääpainona koulutuksessa tähdätään työelämään, ammatteihin ja perehdytään koulutukseen. Koulutuksen laajuus on 20–40 opintoviikkoa. Ammattistartissa opiskellaan opiskelu- ja elämäntaitoja, perustietojen ja -taitojen vahvistamista, ammatinvalinta- ja urasuunnittelutaitoja sekä valinnaisia opintoja. Tärkeitä periaatteita koulutuksessa ovat yksilöllisyys, joustavuus ja ammatillisuus. (Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus - Ammattistartti 2010.)

Yhteyshenkilönä Jyväskylän ammattiopiston starttiryhmästä oli koulutuspäällikkö Annika Naski. Hänen lisäksi yhteistyössä olivat opinto-ohjaajat Mia Kärkkäinen ja Paula Rossi. Tapaamisissa mukana oli myös päätoiminen tuntiopettaja (historia ja yhteiskuntaoppi) Riikka Asikainen. Heidän kanssaan käydissä keskustelussa päätimme kurssin sisällöstä ja toteutuksesta.

5 TALOUDENHALLINTAKURSSIN SUUNNITTELU

5.1 Sisältö

Kartoitimme Mind Mapin (Liite 1.) avulla, mitä kaikkea kuuluu nuoren kotiin, kouluun, vapaa-aikaan ja työyhteisöön. Kodissa vaikuttavia asioita ovat asenteet, vanhemmat, säännöt, rahantarve, itsenäistyminen, vanhempien kasvatustimet, sisaret ja epävarmuus. Koulussa vaikuttavia asioita ovat säännöt, hyväksyntä, haaveet, menestyminen, opetustyö, koulukaverit ja päteminen. Vapaa-ajalla vaikuttavia tekijöitä ovat rahantarve, harrastukset, nautintoaineet, elokuvat, jännitys, hyväksyntä, säännöt, kaverit ja epävarmuus. Työyhteisössä vaikuttavia asioita ovat palkka, säännöt, vastuunkanto, asennoituminen, tiedonpuute ja haku työpaikkaan. Näiden lisäksi aikuistuminen oli yksi tärkeä vaikuttava tekijä. Siihen kuuluvia asioita ovat esimerkiksi armeijaan meno, murrosiästä pääseminen ja oman asunnon hankinta. Mind Mapin avulla

hahmottui tavoite, miten auttaa nuoria oman talouden suunnittelussa ja talouden tasapainon hallinnassa sekä ennaltaehkäistä ongelmien syntymistä.

Suunniteltaessa taloudenhallintakurssin sisältöä tavoitteena oli antaa nuorille mahdollisimman paljon tietoa asioista, joita käsitellään kotitaloudessa. Sisältöä suunniteltaessa olennaista olivat keinot, joilla nuoret oppisivat huolehtimaan tuloista ja menoista sekä pitämään ne tasapainossa muuttuvissakin olosuhteissa. Vakituksia kiinteitä menoja ovat asunnosta maksettavat vuokra tai yhtiövastike, sähkö-, vesi- ja puhelinlasku, TV-lupamaksu, Internetin käyttömaksu, pankin palvelumaksut, vakuutusmaksut sekä tarvittaessa sanomalehtimaksut ja ajoneuvosta maksettavat maksut. Jokaiselle viikoittaiselle tapaamiselle suunnitelimme eri sisältökokonaisuuden. Tarkoituksena oli havainnollistaa käsitellyt asiat PowerPointillä sekä omien käytännön esimerkkien avulla.

5.2 Opetusmenetelmät

Opetusmenetelmiä suunniteltaessa tavoitteena oli käyttää sekä ryhmänohjausta että henkilökohtaista ohjausta. Sisältöä suunniteltaessa kiinnitimme huomiota ryhmäläisten omiin henkilökohtaisiin taustatietoihin, tietotekniikan hallintaan sekä heidän omiin talousresursseihinsa. Excel-taulukkoa suunniteltiin käytettäväksi tärkeimpänä ryhmäohjauksessa. (Liite 2.) Henkilökohtaista neuvontaa suunniteltiin annettavaksi silloin, kun nuorella on yksilöllisiä ja arkaluontoisia ongelmia kerrottavanaan. Henkilökohtaisessa ohjauksessa neuvojan on osoitettava luotettavuutta ja asiaan perehtyneisyyttä. Lisäksi nuoren tulee kokea olevansa hyväksyty ja arvostettu. Nuoren tulee saada kertoa mielipiteensä, hänen tulee tulla kuulluksi ja hänen tulee päättää omista asioistaan suunniteltaessa henkilökohtaista neuvontaa. Opetusmenetelmien toteutuksen suunnittelussa olimme valmiita tekemään hyvinkin pitkiä päiviä opetuksen niin vaatiessa. Opetuskerroilla olimme varautuneet toteutuksen epätasaiseen aikatauluun.

5.3 Arviointi

Tavoitteena oli saada mahdollisimman laaja palaute niin ryhmäläisiltä kuin ammattistarttiryhmästä vastaavilta opettajilta ja ryhmänohjaajilta. Saadaksemme kattavan arvioinnin päätimme suunnitella arviointikaavakkeen, joka olisi opiskelijan kannalta mahdollisimman helppo täyttää. Kyselyyn teimme valmiita väittämiä ja muutaman vapaasti vastattavan kysymyksen.

6 TALOUDENHALLINTAKURSSIN TOTEUTUS VIIKOTTAIN

Taloudenhallintakurssin tavoitteena oli kertoa oman talouden suunnittelusta, ja ylläpitämisestä sekä ennaltaehkäistä taloudenhoidossa ongelmien syntymistä nuorten omassa taloudenpidossa. Kurssin opetusmenetelmät koostuivat ryhmä- ja henkilökohtaisesta ohjauksesta. Ryhmätilanteissa käsiteltiin keskeisiä oman talouden hallintaan liittyviä tietoja. Henkilökohtaisissa keskusteluissa selvitettiin opiskelijoiden omia taustatietoja, tietotekniikan hallintaa sekä oman taloudenhallinnan resursseja. Keskustellessamme ammattistartin yhteiskuntaopin opettajan ja koulutuspäällikön kanssa saimme lisätietoa siitä, mitä tietoa ryhmäläisiltä puuttuu jokapäiväisestä rahankäytöstä. Olennaista opittavaa olivat keinot, joilla tulot ja menot pidetään tasapainossa muuttuvissakin olosuhteissa.

Kurssi toteutettiin 1,5 tunnin viikoittaisissa jaksoissa kuuden viikon aikana keväällä 2010. Ensimmäinen taloudenseurantakurssi toteutui viikolla 7, ja viimeinen viikolla 12. Tunneilla käsiteltiin asioita miten opiskelijat mieltävät tulot ja menot omassa taloudessa. Työskentely tapahtui ryhmänä sekä henkilökohtaisena ohjauksena niille opiskelijoille, joilla oli tarvetta henkilökohtaiseen ohjaukseen. Haasteen opetukselle ja ohjaukselle toi nuorten ikä, asenne taloudenhallintaan ja erilaiset elämäntilanteet sekä asumismuodot. Ongelmia tunti-

en pitämisessä oli, koska kaikki tunnit eivät kuuden viikon aikana olleet samaan aikaan samassa paikassa. Ryhmällä oli oma vakituinen luokka, ja me pidimme tunnit ATK-luokassa, jonne monet eivät muistaneet muistutuksista huolimatta tulla. Toinen ongelma oli, että ryhmäläiset eivät pitäneet mukanaan edellisillä kerroilla jakamiamme materiaaleja.

6.1 Raha-asioiden suunnittelua

Ensimmäisellä oppitunnilla heti esittäytymisen jälkeen tavoitteena oli kertoa kurssin sisällöstä ja sen toteutuksesta. (Liite 3.) Tavoitteena oli myös selvittää opiskelijoiden oman taloudenhallinnan tietojen tasoa sekä kertoa, mistä kaikesta yleensä tulot ja menot muodostuvat kotitalouksissa. Toteutuksen onnistumiseksi halusimme tietää opiskelijoiden iän, asumismuodon sekä annoimme heidän kertoa vapaasti omasta itsestään hieman laajemmin.

Ryhmässä oli 13 opiskelijaa, kahdeksan tyttöä ja viisi poikaa. Ryhmän opiskelijat olivat 16–20-vuotiaita, joista suurin osa asui vielä vanhempiensa kanssa. Mukana oli myös opiskelijoita, jotka asuivat yksin tai elämäkumppanin kanssa huolehtien omasta taloudestaan. Kaikki olivat suhteellisen nuoria opiskelijoita, joilla ei ole paljon kokemusta taloudenhallinnassa.

Kysyimme keskustellen opiskelijoiden taloutta koskevia lukuja, tuloja sekä menoja. Yleisin tulo ryhmäläisillä oli opintotuki. Menoiksi he luettelivat matkakulut, vaatteiden ostot sekä vapaa-ajalla ostetut virvokkeet ja tupakka. Tupakka herätti paljon keskustelua. Keskustelua herättivät myös palkka-asiat, Kelalta saatava opintotuki sekä opintolaina, Kelan tukema nuorille tarkoitettu matkakulukorvaus sekä verotus. Veroasiat johtivat meidät kertomaan ryhmälle, mikä on brutto- ja nettopalkan ero. Lisäksi keskustelimme yleisistä taloutta koskevista menoista kuten asunnon vuokrasta sekä sähkö- ja vesimaksusta. Käytimme PowerPoint esitystä, jolla pyrimme luomaan opiskelijoille muistikuvaa esitettäviin asioihin. Esitys 60 euron puhelinlaskusta sai nuoret kiinnostumaan siitä, että jos laskua ei hoida ajallaan, se kasvaa kasvamistaan ja lopulta

päätyy ulosottoon. Tilastokeskuksen tiedostosta katsoimme, paljonko Suomessa ja Jyväskylässä oli vuonna 2009 maksuhäiriötapauksia. Havaitimme, että PowerPoint-esitys oli hyvä havainnointiväline tälle kohderyhmälle.

Tunnin alussa kerroimme itsestämme, omista elämäkokemuksistamme sekä aikaisemmista työkokemuksistamme. Jaoimme opiskelijoille kynät ja vihot, joihin toivoimme heidän pitävän viikoittaista opintopäiväkirjaa. Opintopäiväkirjaan voisi merkitä, mikä asia erityisesti jäi mieleen oppitunnilla käsitellyistä asioista sekä asiat, jotka jäivät liian vähälle keskustelulle tai joita nuori ei uskaltanut ottaa esille oppitunnin aikana. Pyysimme, että opiskelijat alkaisivat merkitä jokapäiväisiä tuloja sekä menoja muistiin vihkoonsa.

Ensimmäisellä kerralla teetimme heillä testin, jonka sai tehdä yksin tai pareittain. (Liite 4.) Testin tulokset tarkistimme saman tien. Toteutukseen olimme valinneet musiikkiaiheisen videon, jossa laulaja Chisu esitti kappaleen Baden-Baden, jonka sanat jaoimme oppilaille. (Liite 5.) Laulu alkaa sanoilla: "Yksi päivä olin surullinen ja rahaton olin saanut potkut töistä kun tää lama on." Laulun sanoissa on paljon sitä tunnetta, joka motivoi meitä kirjoittamaan oppinnäytetyötä. Halusimme luoda musiikin avulla tunnelman alkavalle tunnille. Musiikki kannusti nuoria ajatukseen taloudenhallintakurssin sisällöstä. Huomasimme, että musiikki kannusti kiinnostumaan enemmän käsiteltävästä asiasta.

Ennen tunnin loppua katsoimme pienen katkelman Kukkaron herraksi -ohjelmasta, jonka on tuottanut YLE. Ohjelma oli katsottavissa viikoittain televisiosta, ja se kertoi maksuvaikeuksiin joutuneiden kuluttajien elämästä sekä heidän mahdollisuudestaan selviytyä maksujensa hoitamisessa. Näytetty ohjelma kertoi parikymppisestä opiskelijatyöstä, joka oli ottanut kulutusluottoja usealta pankilta. Hän oli työtön, ja hänen velkansa olivat ulosotossa. Tyttö asui yhdessä poikaystävänsä kanssa, joka kävi työssä muutamia tunteja päivässä. Tyttö eli poikaystävän siivellä, ja kun hän onnistui saamaan apua kunnan sosiaalihuollosta, hän ilmoitti pyrkivänsä auttamaan poikaystäväänsä huolehtimalla tämän pienistä laskuista. Ammattistarttiryhmän nuoret olivat ohjel-

man alkaessa jo poistumassa luokasta, mutta kun ohjelma eteni, sen sisältö alkoi kiinnostaa, ja kaikki istuivat katselemaan ohjelmaa aikataulusta välittämättä. Kukkaron herraksi -ohjelma herätti paljon mielenkiintoa myöhemmin. Ensimmäinen oppitunti oli meille antoisa kokemus.

6.2 Excel-taulukon luominen kurssia varten

Toisen oppitunnin tavoitteena oli luoda opiskelijoille konkreettinen oman talouden seurantaväline. (Liite 6.) Seurantavälineeksi olimme suunnitelleet Microsoft Officen Excel-taulukkojärjestelmän, jonka kautta nuori oppii seuraamaan tulojaan ja menojaan. (Liite 2.) Taulukkojärjestelmän käyttö on yksinkertaista sen jälkeen, kun se on kerran luotu. Taulukkojärjestelmä vaatii aktiivista käyttämistä, ja jotta ohjelmasta saa täyden hyödyn, sitä on päivitettävä joka päivä.

Oppitunnin tavoitteena oli saada oppilaat omaksumaan Microsoft Office Excel-taulukon käyttö. Taulukkoon syötetään tuloja sekä menoja. Tulot asetetaan omaan solukkoon, menot vastaavasti omaan. Lisäksi pitää luoda selitesolukko, jolla kerrotaan, mitä menoja tai tuloja on kyseessä. Kannattaa luoda päivämäärälle oma solukko sekä erikseen huomioitavaa solukko, joka muistuttaa taulukon ylläpitäjää kaikesta muistuttamisen arvoisesta.

Kun taulukkoon on syötetty tiedot, Excel-taulukkojärjestelmä laskee automaattisesti siihen syötetyt tiedot yhteen. Vastaavasti taulukkojärjestelmä vähentää, jos on kysymys vähennettävistä menoista. Menetelmään voi luoda järjestelmän "muokkaa soluja"-tiedoston kautta, esimerkiksi kumulatiivisen saldokohdan saa näyttämään punaista väriä, jos menot ovat suuremmat kuin tulot.

Kyselymme perusteella opiskelijoilla oli vaihtelevia kokemuksia Excel-taulukon käytöstä. Siksi oli hyvä, että meitä oli paikalla kaksi opastamassa sen käytössä. Toinen meistä kurssin ohjaajista havainnollisti valkokankaan kautta taulu-

kon luomista, ja toinen neuvoi henkilökohtaisesti, jos joku ei osannut täyttää taulukkoa.

Excel-tilukoon loimme sarakkeet päivämäärälle, selitteelle, tuloille, menoille ja kumulatiivisen saldo -sarakkeen sekä huomiotava-sarakkeen. Kumulatiivinen saldo herätti keskustelua nuorten parissa. (Liite 11.) Tilukoon lisäsimme päivämäärät ja kumulatiivisen saldon ensimmäiselle riville kaavan, jonka avulla menojen ja tulojen seuranta helpottuu automaattisesti.

Opiskelijat alkoivat merkitä tilukoon lähipäivinä tapahtuneita menoja sekä tuloja. Samoin he lisäsivät opintotukensa pidemmälle aikavälille. Jatkoimme omatoimista harjoittelua Excel-tilukon avulla niin, että jokainen osasi ainakin perusasiat tilukosta ja sen merkityksestä. Oman Excel-tilukon jokainen paikalla ollut tallensi omalle henkilökohtaiselle muistitikulle. Ennen tunnin loppua jaoimme monisteen, jossa oli nettisivuja, joilta löytää hyviä vinkkejä taloushallinnasta. Pyysimme oppilaita merkitsemään vihkoon seuraavan hiihtolomaviikon tulot ja menot.

Toisella oppitunnilla läsnäolijoita paikalla oli vain kuusi. Pohdimme, vaikuttiko tähän seuraavalla viikolla ollut hiihtoloma vai huono tiedon kulku. Me kurssin ohjaajat pidimme toista oppituntia tärkeimpänä, koska opetimme Excel-tilukon käytön perusteet. Olisi helpottanut seuraavia tapaamisia paljon, jos kaikki olisivat olleet yhdellä kertaa paikalla.

6.3 Oppilaiden omatoiminen seurantaviikko

Kolmas viikko oli omatoiminen seurantaviikko, koska oli hiihtolomaviikko. (Liite 7.) Olimme ohjeistaneet opiskelijat seuraamaan ja merkitsemään kaikki tulot sekä menot vihkoon, josta tiedot siirretään seuraavalla kerralla omalle muistitikulle. Teimme kaikille poissaolleille valmiin Excel-tilukkopohjan hiihtolomaviikon aikana, jotta voisimme jatkaa suunnitellussa aikataulussa seuraavalla tunnilla. Annoimme opiskelijoille sähköpostiosoitteemme ja puhelinnumerom-

me yhteydenottoa varten, mutta yhtään sähköpostiviestiä tai soittoa ei tullut lomaviikon aikana.

6.4 Kokemuksia oman talouden hoidosta

Neljännän oppitunnin tavoitteena oli jatkaa Excel-taulukon täyttämistä. (Liite 8.) Tavoitteena oli myös pohtia ja keskustella, miten omaa taloutta hallitaan. Aihe oli mielenkiintoinen ja mielestämme tärkeä asia. Yllätyksenä monelle tuli, kuinka paljon rahaa vuodessa kuluu tiettyihin tuotteisiin.

Tunnit aloitimme kuuntelemalla Stam1nan esittämän kappaleen Pakkolasku, jonka sanat jaoimme oppilaille. (Liite 9.) Musiikki valittiin sen vuoksi, että saimme vaihtelua tunnin aloittamiseen ja siksi, että musiikkivalinta olisi ollut miespuolisten opiskelijoiden mieleen. Ensimmäisen 45 minuuttia käytimme Excel-taulukon täyttämiseen. Ongelmana oli, että oppilaat eivät olleet kirjanneet vihkoihin tuloja sekä menoja, joita olisi pitänyt tällä tunnilla siirtää muistikun Excel-taulukoon. Jokainen oppilas oli tässä vaiheessa avun tarpeessa. Taulukon täyttämässä ongelmana oli, ettei opiskelija osannut hahmottaa tulo- ja menosaraketta. Selite-sarakkeeseen oppilas ei välttämättä hahmottanut, minkä nimen antaa tulolle tai menolle. Ongelmana oli myös, että netin muut sivut kiinnostivat enemmän kuin Excel-taulukon täyttäminen.

Tiukalla, mutta opettavaisella otteella saimme jokaiselle poissaolleellekin selväksi, miten kaikki asiat merkitään taulukkoon ja mitä hyötyä siitä on. Taulukon täyttäminen herätti myönteistä kiinnostusta niissä opiskelijoissa, jotka huolehtivat omasta taloudestaan. Painotimme edelleen, että kuluvan viikon aikana seurantavihkoon on merkittävä kaikki tulot ja menot.

Tauon jälkeen keskustelimme hintavertailusta. Kyselimme opiskelijoilta, minkä tuotteiden hintoja he vertailevat. Päällimmäisiksi asioiksi nousivat ruoka, puhelin ja tupakka. Keskustelimme myös vaatteista, asumisesta, kierrättämisestä ja kirpputoritoiminnasta.

Jaoimme Kuluttajaviraston tekemän *Raha-asiat yksityistalouden oppaan*, josta saa hyviä neuvoja talouden hallinnan asioihin. *Raha-asiat oppaan* jakaminen oli opiskelijoiden mieleen. Jaoimme opiskelijoille myös Keski-suomalaisen, jossa oli kompostipussin tekemalli. (Lehikoinen 2010, 24.) Pyysimme heitä seuraavaksi kerraksi etsimään lehdestä ekologisen asian.

Keskusteltaessa hintavertailuista opiskelijat olivat huomanneet, että mainoksista löytää halvempia tuotteita. Kaupassa kilohintaa seuraamalla löytyvät halvimmat ruokatuotteet. Näytimme Marttaliiton sivuilta kerätyn koosteen elintarvikkeista. Koosteessa näkyi, paljonko menee euroja vuodessa, jos tuotteita käyttää viikossa tietyn määrän. Opiskelijat sanoivat ostavansa erilaisia vaatteita, eikä hinta ole esteenä.

Laskun maksamisesta kerroimme, että tärkeintä on avata laskukirje ja katsoa laskua. Lasku pitää maksaa eräpäivään mennessä. Veroasioissa neuvoimme ottamaan yhteyttä vero toimistoon, joko Internetin kautta tai menemällä juttelemaan vero toimiston virkailijan kanssa. Kun vero toimistoon menee, kannattaa ottaa selvää, mitä papereita pitää olla mukana. Kerroimme omia esimerkkejä kulutusluotoista ja laskujen maksamisesta.

Oppilaat pitivät kertomiamme asioita tärkeinä, ja heidän mielestään esimerkin kautta oppi ymmärtämään asiakokonaisuutta. Tällä kertaa paikalla oli kymmenen henkilöä, joiden kanssa syntyi keskustelua käsitellyistä asioista. Päivän opetuskokonaisuudesta meille jäi positiivinen kuva, koska vuorovaikutusta syntyi paljon.

6.5 Säästäminen ja sen toteuttaminen käytännössä

Viidennen oppitunnin tavoitteena oli jatkaa Excel-taulukon avulla omaa talouden seuraamista sekä omassa taloudessa säästämisestä. (Liite 10.) Oppitunnin sisältö oli saada oppilaat jatkamaan Microsoft Office Excel-taulukon käyttöä. Halusimme myös testata tentin avulla, mitä opiskelijoille oli jäänyt mie-

leen opetetuista asioista. Tauon jälkeen käsittelimme ekologisuutta ja säästämistä. Aluksi oli vain kolme opiskelijaa, ja kaksi tuli myöhemmin tunneille. Mietimme, miksi kaikki eivät vaivautuneet tulemaan tunneille. Oliko heille tärkeämpää saada nukkua, eivätkö he halunneet kuulla säästämisestä vai oliko heillä muita kiireitä elämässään?

Ensimmäisen 45 minuuttia käytimme Excel-taulukon täyttämiseen. Kävimme jokaisen opiskelijan kanssa henkilökohtaisesti Excel-taulukkoa läpi, mitä tulisi ottaa huomioon jatkossa. Keskustelua syntyi pienen ryhmän kanssa paljon. Osa opiskelijoista oli merkinnyt viikon aikana kaikki tulonsa sekä menonsa vihkoon.

Annoimme lukuisia vinkkejä, miten voi säästää ruoassa, vaatteissa, matkapuhelimen ja energian käytössä. Kerroimme ekologisuudesta vinkkejä. Kyselimme, minkä ekologisen asian opiskelijat olivat löytäneet edellisellä viikolla jakamastamme Keskisuomalaisesta. Jotkut olivat löytäneet ekologisen biojätteen teko-ohjeen sanomalehdestä, ja teimme pussin mallin mukaan. Annoimme ekologisuudesta esimerkkejä, kuten sähköisten laskujen suosiminen, paperisuodattimen tilalle keustosoodattimen vaihtaminen, tietokoneiden ja televisiolaitteiden sulkeminen sekä kangaspyyhkeen käyttäminen. Ekologista ajattelua on ottaa kangaskassi ostoksille mukaan, jolloin muovikassi jää ostamatta.

Ennen tuntien loppua oli opiskelijoille tentti edellisten viikkojen aikana käydyistä asioista. (Liite 11.) Katsoimme videolta kaksi ohjelmaa, Sormus ja selkäreppu sekä Joutsenmerkki. Videot sisälsivät tietoa, miten voimme säästää omissa menoissamme ja toimia ekologisemmin. Pohdimme yhdessä, mitä ajatuksia videot herättivät.

6.6 Kurssin yhteenveto ja palaute

Kuudennen oppitunnin tavoitteena oli jatkaa Excel-taulukon avulla oman talouden tulojen ja menojen seuraamista sekä saada opiskelijoilta palautetta opetetuista asioista. (Liite 12.) Kertasimme taulukon käytön alusta loppuun asti. Kävimme lopussa kertausluontoisesti asiat läpi, joita olimme opettaneet kuuden viikon aikana. Ne oppilaat, jotka eivät olleet edellisellä kerralla paikalla, tekivät tentin. Aiemmin tentin tehneiden kanssa aloitimme Excel-taulukon täyttämisen viikon aikana tulleista tuloista sekä menoista. Moni oli oppinut Excel-taulukon käytön kiitettävästi. Katsoimme tenttitulosten oikeat vastaukset läpi, tarkastimme jokaisen tenttipaperin ja jaoimme ne heille takaisin. (Liite 11.) Olimme tyytyväisiä, sillä viimeiseen tapaamiseen tuli 12 opiskelijaa. Syyinä saattoi olla se, että olimme ilmoittaneet edellisellä kerralla, että tulisimme muistamaan kaikkia jollakin tavalla.

Palkitsimme viimeisellä tapaamiskerralla ahkerimmat ja aktiivisimmat opiskelijat. Palkitsemisperusteita olivat testiin sekä tenttiin vastaaminen, Excel-taulukon täyttäminen ohjeistuksella ja keskusteluihin sekä opetukseen osallistuminen. Näiden perusteella kolme parasta palkitsimme muita paremmin. Jokainen tunneille osallistunut sai Cafe Vocan alennuskupongin sekä Sonaattikangaskassin sisältöineen. (Liite 13.) Ennen tunnin loppua pyysimme opiskelijoita täyttämään palautekyselykaavakkeen. Kyselimme oppilaiden mielipidettä kurssista suullisesti, ja moni piti kurssia hyödyllisenä. Koko kuuden viikon ajan meillä oli positiivinen kuva työstämme. Nuorten parissa opettajan tulee olla pitkämielinen, koska jokainen oppilas oppii ajallaan. Oppiminen ei tapahdu yhtä aikaa, ja siksi opettajan on oltava kärsivällinen koko opettamisprosessin ajan. Oppilaiden palautteiden perusteella heillä oli positiivista kerrottavaa ja hyvää palautetta yleensäkin. Opetustyö oli meille antoisa, ja miksi ei myös haastava kokemus.

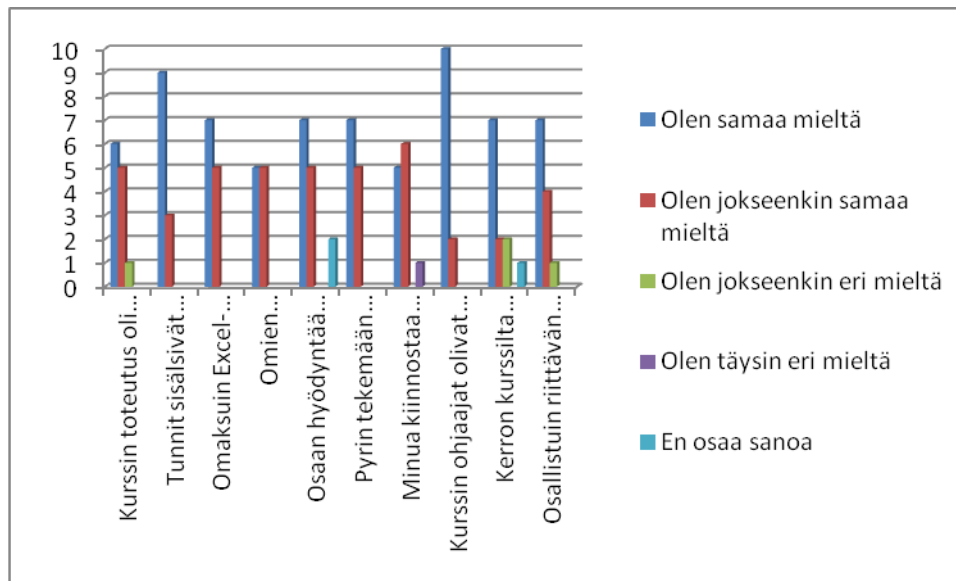
7 TALOUDENHALLINTAKURSSIN ONNISTUMISEN ARVIOINTI

7.1 Keskeiset tulokset

Taloudenhallinnassa on kyse omien tulojen ja menojen hallinnasta ja niiden tasapainossa pitämisestä. Nuoren tulee osata suunnitella omaa rahankäyttöään, arvioida taloudellisia riskejä sekä ottaa aktiivisesti kantaa kuluttajia koskeviin asioihin. Asioita ei tarvitse jättää pelkän muistin varaan, eikä menojen muistaminen tuota suurta päänvaivaa, kun seuraa talouttaan päivittäin. Oman taloudenseurannan tarkoitus on pitää huolta siitä, että pankin tilillä saldo pysyy positiivisena ja saldo samana kuin omassa seurantataulukossa.

Taloudenhallinnan kurssin osallistujamäärä oli kolmetoista opiskelijaa, mutta palautuslomakkeeseen oli vastaamassa kaksitoista. Taloudenhallintakurssin tuloksia. (Liite 14.) Kuuden opiskelijan mielestä kurssin toteutus oli mielenkiintoinen ja monipuolinen. Viisi oli jokseenkin samaa mieltä ja yksi jokseenkin eri mieltä. Yhdeksän opiskelijaa oli samaa mieltä siinä, että tunnit sisälsivät hyvää tietoa omaan taloudenhallintaan ja kolme jokseenkin samaa mieltä. Seitsemän opiskelijaa omaksui Excel-taulukon käytön hyödylliseksi omassa taloudenhallinnassaan, ja viisi oli jokseenkin samaa mieltä. Omien kulutustapojen pohtiminen kiinnosti viittä opiskelijaa ja viisi oli jokseenkin samaa mieltä, kun taas kaksi opiskelijaa ei osannut sanoa mielipidettään. Seitsemän opiskelijaa sanoi osaavansa hyödyntää kurssilta saamia tietoja, ja viisi oli jokseenkin samaa mieltä. Seitsemän opiskelijaa pyrkii tekemään hintavertailuja ennen ostopäätöstä, ja viisi oli jokseenkin samaa mieltä. Ekologinen kuluttaminen kiinnosti viittä opiskelijaa, ja kuusi oli jokseenkin samaa mieltä, kun taas yksi opiskelija oli täysin eri mieltä. Opinnäytetyön tekijöistä kymmenen opiskelijaa oli sitä mieltä, että he osaavat asiansa, ja kaksi oli jokseenkin samaa mieltä.” Kerron kurssilta saamiani tietoja eteenpäin kavereilleni” – lausetta lupasi toteuttaa seitsemän opiskelijaa, kaksi oli jokseenkin samaa mieltä ja kaksi jokseenkin eri mieltä asiasta, kun yksi opiskelija ei osannut sanoa kantaansa. Seitsemän

opiskelijaa oli mielestään osallistunut riittävän aktiivisesti tunneille, neljä oli jokseenkin samaa mieltä ja yksi oli jokseenkin eri mieltä osallistumisestaan tunneille.

KUVIO 1. Kurssin palautekyselyn yhteenveto (Liite 14.)

Opiskelijat kokivat kurssin mielenkiintoisena kokemuksena. He pitivät kurssia hyvänä ja sanoivat oppineensa kaikkea hyödyllistä. Kurssilla annetun opetuksen johdosta nuoret kertoivat voivansa nyt seurata menojaan ja tulojaan, joita he eivät olleet koskaan aikaisemmin seuranneet. Kurssin anti oli tullut tarpeeseen, ja siitä kiitos kuuluu ohjaajille. Opiskelijat lupasivat hyödyntää Excel-taulukkoa sekä jaettujen materiaalien sisältöä. Joidenkin opiskelijoiden mielestä oli aika paljon toistoa, mutta siitä he päättelivät, että asiat jäävät paremmin mieleen, kun niitä kerrataan. Opiskelijat kokivat tunnit "kivoiksi" ja opettajat rennoiksi, ja siitä syystä tunneille oli kiva tulla. Opiskelijat mielsivät asiat fiksuiksi, koska kurssilla ei ollut mitään ulkolukuläksyjä. Heidän mielestään olisi fiksumia pitää vastaavia taloudenhallintakursseja jo yläkoulussa.

Opiskelijat kertoivat saaneensa hyvin positiivisen kokemuksen kurssista. Kuultuaan taloudenhallintakurssista opiskelijoille oli tullut sellainen tunne, että se on jotain turhaa, mutta olivat huomanneet olleensa todella väärässä tunteen-

sa kanssa. Kurssille osallistuminen sai opiskelijat ajattelemaan jo omaa rahan-käyttöään ja säästämistä saamallaan opastuksella. Opiskelijat kokivat tuntien menevän tosi nopeasti, ja ne olivat mukavia. Tästä syystä asiat olivat jääneet hyvin mieleen. Opiskelijoiden oivallustaito oli herännyt kurssilta saatujen ohjeiden kautta. He olivat huomanneet, että he eivät olleet aikaisemmin ymmärtäneet esillä olleita asioita. Opiskelijat sanoivat tämän jälkeen osaavansa vertailla hintoja ja osaavansa ostaa edullisemman tuotteen. Opiskelijat kertoivat myös nyt kurssin jälkeen osaavansa toimia oikein tilanteessa, jossa esimerkiksi ei pysty maksamaan laskuaan.

Mieleenpainuvimmaksi asiaksi opiskelijat nimeivät hintojen vertailun sekä yhteydenoton laskunlähettäjään. Mieleenpainuva asia oli myös työttömyys ja omien menojen sekä tulojen seuranta. Käteisellä tai luotolla ostamisen ero oli jäänyt opiskelijoiden mieleen. Opiskelijat totesivat Excel-taulukon kokonaisuudessaan tärkeäksi asiaksi. Menojen ja tulojen kirjaaminen sekä niiden seuranta jäi opiskelijoiden muistiin. Ostosten ekologisuus jäi mieleen myös opiskelijoille.

Opiskelijoilta kysyttiin myös, minkä käsitellyn asian he aikovat ottaa käyttöön. Yksi oppilas vastasi, että hän ehkä ottaa Excel-taulukon käyttöönsä mutta lupasi katsoa, miten sen asian kanssa käy jatkossa. Syy siihen, miksi vain yksi opiskelija vastasi kysymykseen, saattaa olla se, että kysymys oli aivan paperin alalaidassa ja vaikeasti havaittavissa.

Seitsemän opiskelijaa lupasi käydä kirpputoreilla. Kymmenen lupasi miettiä ennen ostopäätöstä, tarvitseeko tuotetta vai ei. Kuusi opiskelijaa aikoi huomioida ostosten ekologisuuden. Kymmenen lupasi seurata tuotteiden hintoja. Kuusi opiskelijaa päätti pitää kirjaa tuloistaan ja menoistaan. Yhdeksän lupasi maksaa laskunsa eräpäivänä. Kahdeksan pyrki välttämään kalliita kulutusluottoja.

Kirjoittajina olemme sitä mieltä, että antamastamme opetuksesta moni mukana ollut rohkaistui luottamaan itseensä oman taloudenhallinnassa. Annoimme heille monilla eri tavoilla käytännön vinkkejä tulevaisuutta varten. Kertomam-

me asiat saivat varmaan monet miettimään, miten selvitä jatkossa omien tulojen sekä menojen kanssa. Lähes jokainen ryhmän jäsen varmasti tietää tämän jälkeen, mitä seuraa laskujen maksamatta jättämisestä. On helppoa ja tärkeää seurata omia tuloja sekä menoja sähköisellä seurantajärjestelmällä, mutta järjestelmä vaatii jokapäiväisen päivittämisen. Positiivinen yllätys oli, että suurin osa nuorista otti aktiivisesti ja positiivisella asenteella osaa raha-asia keskusteluihin ja -kysymyksiin. Näin jälkikäteen arvioituna voimme todeta, että osallistujat saivat palautteesta päätellen hyvää koulutusta sekä uutta tietoa omaan taloudenhallintaansa. Meidän tavoitteenamme ja kurssin punaisena lankana oli ennaltaehkäistä nuorten joutuminen maksuvaikeuksiin ja velkakierteeseen. Tavoitteena oli saada nuori huolehtimaan sekä käyttämään omaa seurantajärjestelmää kotitietokoneellaan.

7.2 Tekijöiden omat kokemukset

Saamamme palautteen perusteella nuorille pitäisi pitää enemmän taloudenhoitoon liittyviä opintoja. Tämä olisi aloitettava viimeistään yläluokilla ennen kuin nuori siirtyy ammattiin tai elämään itsenäisesti. Suuren haasteen antaa, miten nuoren saa kiinnostumaan ja motivoitumaan asiassa. Taloudenhoitaminen ei ole pelkästään raha-asioiden hoitamista, vaan taloudenhoitoon kuuluu paljon muutakin. Kotitaloudessa on osattava huolehtia ruoanlaitosta, puhtaudesta, kodin kunnostamisesta ja sen ylläpidosta. Vuodenajat on otettava huomioon puhuttaessa taloudesta pohjoisella pallonpuoliskolla.

Käytetty viikoittainen aika oli liian lyhyt. Käsiteltävistä asioista olisi riittänyt paljon enemmän kerrottavaa ja havainnollistettavaa. Toisaalta puolentoista tunnin aika oli ehkä nuorille riittävä päivässä, mutta kertoja olisi saanut olla viikossa enemmän. Tunnelma oli miellyttävä tunneilla, ja me kurssin ohjaajat emme osanneet esimerkiksi jännittää tuntien aikana. Johtuiko jännittämättömyys siitä, että vastaavaa opetustyötä emme olleet tehneet ennen tätä kurssia eikä meillä ollut ennakkokäsitystä tulevasta opetustyöstä? Tietoa ja ajatuk-

sia vaihdoimme siinä määrin opiskelijoiden kanssa, että aikaa ei jäänyt jännitykselle. Kokemuksemme perusteella opiskelijat eivät myöskään osanneet jännittää meitä. Heillä riitti kysymyksiä ja pohdiskeltavaa koko puolentoista tunnin ajaksi.

8 POHDINTA

Nuoren elämälle luodaan pohjaa asuttaessa vanhempien kanssa. Omien kokemustensa kautta nuori oppii erilaisia tapoja selviytyä normaaleista arjen vaatimuksista. Kokemusten kautta hän suuntaa kohti aikuisuutta ja oppii ottamaan vastuuta elämästään. Kodista ja koulusta nuori saa ennalta ehkäisevää ohjausta elämälleen. Tämän päivän nuorilla kulutusvaatimukset ovat korkeat. Jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassa muutos näkyy myös nuorten elinoloissa. Nuoria huolestuttaa, miten he pärjäävät elämässä, kun opiskellaan ja käydään töissä yhtä aikaa.

Nuorten taloudenhoidossa ensisijaisen tärkeää on suunnittelu. Kun tulot ovat vähäisiä ja menot tietyn suuruisia, taloudesta on pidettävä huolta erityisen tarkasti. Heräteostoihin ei ole varaa, ja aina ei voi pyytää rahaa omilta vanhemmiltaan. Omaa taloutta sekä kulutustottumuksia on osattava hallita.

Kun tulot ovat pienet, ansio menee välittömiin kuluihin nuorten kotitalouksissa. Asumisesta johtuvat kulut ovat suurimmat. Vuokrataso on Suomessa korkea, ja vuokratukea nuori voi anoa esimerkiksi Kelalta. Jos onnistuu saamaan asuntolainaa pankilta, asumisessa yhtiövastike saattaa jäädä pieneksi, mutta asunnon ostajan on suoritettava pankille asuntolainasta johtuvat maksut kuukausittain.

Asumisen lisäksi tulevat työmatkakulut, sähköstä ja veden käytöstä johtuvat kulut sekä ruokakulut, vaikka valmistaisi itse kotona oman ruokansa. Vaatteet, asuntoon tarvittavat kalusteet ja oma auto ovat kalliita. Kaikista näistä ja omiin harrastuksiin sijoitettavista rahoista nuoren on osattava huolehtia niin,

että ansio riittää kuukausittain. Säästöönkin olisi hyvä saada vähän, mutta sitä tuskin tapahtuu.

Nuoret elävät ns. kädestä suuhun, ja seuraavaa tilipäivää jo odotellaan. Vielä on niitä nuoria, joiden ansio ei riitä ostoksiin ja he ovat sortuneet kulutusluottoihin. Kulutusluotto on kallista lainaa, ja sen saanti on liian helppoa. Siksi useat nuoret ovat sortuneet useisiin kulutusluottosopimuksiin ja voineet joutua jo varhain kulutusluottokierteeseen. Monen lainan päällekkäisyys voi viedä nuoren velkaneuvojan vastaanotolle, kun hän ei enää hallitse tulojen ja menojen tasapainoa.

Taloudenhallintakurssin toteutus oli haasteellinen mutta myös mielenkiintoinen ja antoisa. Suurimman haasteen kurssille antoi, miten motivoida opiskelijat innostumaan talousasioista. Aiheeseen liittyvillä musiikkikappaleilla ja videoesityksillä saatiin opiskelijat heti ensimmäisestä kerrasta mukaan taloudenhallinnan toteutukseen. Asiaan vaikuttivat myös kurssinpitäjien omien elämäntarinoiden kertominen, josta seurasi, että nuoret kiinnostuivat tästä aiheesta.

Palautteen perusteella kurssin toteutus oli pääosin mielenkiintoinen ja monipuolinen. Moni opiskelija alkoi pohtia enemmän omia kulutustapojaan saatuaan uutta tietoa. Kurssi sisälsi uutta tietoa omasta taloudenhallinnasta, ja kurssin ohjaajat olivat asiansa osaavia. Käsitellyistä asioista olisi haluttu saada tietoa jo aikaisemmissa opinnoissa.

Kurssilla saatujen tulosten perusteella voidaan todeta, että esimerkiksi kumulatiivinen saldo jäi vielä nuorille osittain epäselväksi. (Liite 11.) Nuoret eivät hahmottaneet sanaa reklamaatio, ja perusprosenttilaskut tuottivat vaikeuksia. Tulevaisuudessa näihin kannattaisi opetuksessa kiinnittää enemmän huomiota. Kurssilla tehtyjen testin ja tentin perusteella voidaan todeta, että nuorten taloudenhallinta-asiat ovat suhteellisen hyvällä tasolla.

Kurssiin osallistuvat opiskelijat, Jyväskylän ammattiopiston yhteistyöhenkilöt sekä kurssin toteuttajat totesivat taloudenhallintakurssin tarpeelliseksi. Kurssin pitäjille jäi kaikilta osa-alueilta positiivinen kuva taloudenhallintakurssin toteu-

tuksesta. Sen materiaalista on tulevaisuudessa hyötyä, ja kurssi voidaan toteuttaa uudelleen.

LÄHTEET

Aho, S. & Laine, K. 2004. Minä ja muut. 3.p. Helsinki: Otava.

Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus - Ammattistartti. 2010. Jyväskylä: Jyväskylän ammattiopisto. Jyväskylän ja Jämsän ammattiopistojen opiskelijaintra. Viitattu 14.4.2010. [Http://nintra.jao.fi](http://nintra.jao.fi), Opiskelu, Ammattistartti.

Ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus. 2010. Helsinki: Opetusministeriö. Informaatioaineisto.

Berner, A.-S. 2010. Omin eväin. Helsingin Sanomat 8.8.2010, Sunnuntai.

Chisu. 2009. Baden – Baden. Viitattu 9.3.2010. Lirama. Laulun sanoja sisältävä sivusto. [Http://lirama.net/song/290017](http://lirama.net/song/290017).

Holtari, S. 2008. Yks hailee mitä ne korot ovat. Talouselämä 12.2.2008. Artikkelin lehden verkkosivulla. Viitattu 12.8.2010. [Http://www.talouselama.fi/uutiset/article162284.ece](http://www.talouselama.fi/uutiset/article162284.ece)

Joensuu, M. 2005. Nuorten kulutustottumukset ovat täynnä ristiriitoja. Helsingin Sanomat 2.3.2005. Hinta & laatu.

Jyväskylän koulutuskuntayhtymä. 2010. Jyväskylä: Jyväskylän ammattiopisto. Viitattu 29.4.2010. [Http://www.jao.fi](http://www.jao.fi).

Kuure, T. Toim. 2001. Aikuistumisen pullonkaulat. Helsinki: Nuorisotutkimusseura. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 16.

Laurinen, L. Toim. 2000. Koti kasvattajana, elämä opettajana. 2. p. Jyväskylä: Atena.

Lehikoinen, P. 2010. Biojätepussi sanomalehdestä. Keskisuomalainen 11.2.2010, 24.

Lehtimäki, H. & Suoranta, J. Toim. 2006. Kasvattajan brändikirja. Helsinki: Finn Lectura.

Lähteenmaa, J. & Siurala, L. Toim. 1991. Nuoret ja muutos. 2. p. Helsinki: Tilastokeskus. Tilastokeskuksen tutkimuksia 177.

Mikkola, R. 2010. Koululaisille kerrotaan talouden perusasioita. Helsingin Sanomat 25.2.2008, 5.

Nuorten rahankäyttö yhä varovaisempaa. 2009. YLE Uutiset 12.6.2009. Viitattu 12.8.2010. [Http://yle.fi/uutiset/talous_ja_politiikka/2009/06/nuorten_rahankaytto_yha_varovaisempaa_801620.html](http://yle.fi/uutiset/talous_ja_politiikka/2009/06/nuorten_rahankaytto_yha_varovaisempaa_801620.html)

- Ojanen, S. 2010. Nuorena euro on kesytettävä. *Omatalous* 2, 6 – 9.
- Partanen, I. 2010. Remontti olisi tarpeen. *Keskisuomalainen* 12.6.2010, 7.
- Raha-asiat: yksityistalouden opas. 2003. 2. p. Helsinki: Kuluttajavirasto. Viitattu 16.8.2010. <http://www.kuluttajavirasto.fi/File/1d30b54e-1a45-4bd7-95c1-bb9ccd188385/Yksityistalouden+opas.pdf>
- Rahat ja taloussuunnittelu – sinä päätät!. 2010. Helsinki: Marttaliitto. Viitattu 30.6.2010. http://www.martat.fi/neuvot_arkeen/rahat/
- Saarinen, H. 2001. Nuoruus ja hulluus, vanhus ja viisaus? Helsinki: Stakes.
- Saine, M. 2010. Estä nuoren velkakierre. *Me* 5, 36–38.
- Sario, T. 2010. Pikavippipainajaiselle ei näy loppua. *Kuluttajan Nappo* 2, 17.
- Sauvala, M. 2010. Tuhannet helsinkiläisnuoret elävät tuilla ilman työtä tai koulutusta. Helsinki: Helsingin Sanomat 12.6.2010. Artikkelin lehden verkkosivuilla. Viitattu 12.6.2010.
<http://uutiset.msn.hs.fi/kotimaa/artikkeli/Tuhannet+helsinkiläiset>.
<http://www.hs.fi> Uutiset, Kotimaa.
- STAM1NA Pakkolasku. 2010. Videotallenne Youtupe-palvelussa. Viitattu 13.8.2010. <http://www.youtube.com/watch?v=gjbDXZYR4Pc>
- Vahtio, J. 2010. Hyvätuloisillakin rästejä. *Keskisuomalainen* 26.5.2010, 12.
- Ängeslevä, H. 2010. 200 000 nuorta kohti kortistoa. *Keskisuomalainen* 1.6.2010, 8.

LIITTEET

Liite 1. Mind Map - nuorten yhteisöt

Liite 2. Esimerkki Excel-taulukko

Päivä	Selite	Tulot	Menot	Kumulatiivinen saldo	Huom.
24.2.2010				0,00	
25.2.2010				0,00	
26.2.2010	Tilillä	53,33		53,33	
27.2.2010				53,33	
28.2.2010				53,33	
1.3.2010	Palkka	800,00		853,33	
1.3.2010	Vuokra		350,00	503,33	
1.3.2010	Hammaslääkäri maksu		55,60	447,73	
1.3.2010	Eläinvakuutus		44,18	403,55	
1.3.2010	Jäsenmaksu		10,00	393,55	
1.3.2010	TV-lupamaksu		58,80	334,75	
1.3.2010	Laajakaistamaksu		99,80	234,95	
2.3.2010				234,95	
3.3.2010	Apteekki, Lääkkeet		44,38	190,57	
4.3.2010	Hutunki keilaus		34,00	156,57	
4.3.2010	Prisma, ruokaostos		32,50	124,07	
5.3.2010				124,07	
6.3.2010	Keuruun uimahalli		10,00	114,07	
6.3.2010	Mäkkäri		21,30	92,77	
7.3.2010				92,77	
8.3.2010	lotto		19,60	73,17	
8.3.2010	Prisma, ruokaostos		9,59	63,58	
9.3.2010				63,58	
10.3.2010	kouluruokailu Dynamolla		2,60	60,98	
10.3.2010	Lotto		11,60	49,38	
11.3.2010	Auton lämmityslaitteen huolto		152,00	-102,62	
12.3.2010	Kännykkälasku		46,63	-149,25	
12.3.2010	Punaviini pullo		9,99	-159,24	
13.3.2010				-159,24	
14.3.2010				-159,24	
15.3.2010	Cafe Voca kahvi		3,30	-162,54	
15.3.2010	Parkkimaksu		1,00	-163,54	
15.3.2010	Apteekki, Lääkkeet		34,57	-198,11	
16.3.2010	Pankin palvelumaksu		6,70	-204,81	

Liite 3. Viikko 1: Raha-asioiden suunnittelu

Päätavoite: Selvittää opiskelijoiden oman taloudenhallinnan tietojen tasoa, sekä kertoa mistä kaikesta yleensä tulot ja menot muodostuvat kotitalouksissa. Kerrotaan opiskelijoille tulevien viikkojen aikataulu ja tutustutaan molemmin puolin.

Keskiviikko 17.2.2010 kello 10.45- 12.15

Käsiteltävät asiat

Menetelmät

Opettajien ja opiskelijoiden esittely

Esittely

Chisun: Baden Baden

Musiikin kuuntelu, laulu kertoo rahattomuudesta

Kurssin tavoite

PowerPoint esitys

Tulot ja menot

Luento, keskustelua aiheesta

Palkka ja opintoraha

Luento, keskustelua aiheesta

Maksuhäiriöt

Luento, havainnollistaminen
PowerPointin avulla kuinka maksamaton 60 euron puhelinlasku kasvaa, jos se menee ulosottoon asti

Testi

Kirjallinen testi, jonka sai tehdä yksin tai pareittain

Opintopäiväkirja

Vihkojen ja kynien jakaminen, keskustelu, miten opintopäiväkirjaa täytetään

Pankin kulutusluotto velka

Video, Kukkaron herraksi ohjelmasta

Päivän lopetus sekä annoimme informaatiota seuraavasta kerrasta.

Liite 4. Testi

Nimi _____

Testaa kuluttajätietojasi! 17.2.2010

1. Vasemmalla on kuluttajan oikeuksiin liittyviä sanoja. Mitä ne tarkoittavat? **Yhdistä.**

1Takuu	6Rahasumma, joka pitää maksaa takaisin ja josta pitää maksaa korkoa.
2Korko	4Asiakas maksaa ensin osan ja loput myöhemmin, käteistä kalliimmalla.
3Reklamaatio	3Valitus siitä, että tavarassa tai palvelussa on ollut jotakin vikaa.
4Osamaksu	2Lainarahan hinta, joka pitää maksaa velan antajalle.
5Kauppa	5Sopimus, joka sitoo kumpaakin osapuolta.
6Laina	1Myyjä lupaa huolehtia tavarantoimittajan puolesta.

Pisteet _____/3

2. Olet tehnyt ostoksia, mutta tulet katumapäälle ja haluat perua kaupan.

Ympäröi listasta ne tilanteet, joissa kaupan voi perua.

- A. Ostin tavaratalosta villapaidan, mutta kotona huomasin, että väri ei olekaan sopiva.
- B. Tilasin netistä mittailaustyönä ommellut verhot olohuoneen ikkunaan.
- C. Tilasin puhelinmyyjältä aikakauslehden, mutta en jaksakaan lukea ensimmäistäkään numeroa.
- D. Ostin netistä CD-levyn ja kuuntelin sitä kotona vain yhden kerran.
- E. Ostin etelänlomalla lomaosakkeen, mutta pian huomasinkin, ettei minulla ole varaa siihen.
- F. Ostin polkupyörän, mutta pian huomasin, että toinen kauppa myy samaa pyörää halvemmalla.

Pisteet _____/3

3. Olet töissä ja kuukausipalkkasi on 1800 € bruttona. Veroprosenttisi on 20 %. Paljonko palkasta jää käteen, eli paljonko palkkasi on nettona? Pisteet _____/2

Vastaa seuraaviin K kyllä, E ei

4. Maksuhäiriömerkintä pysyy luottotiedoissa koko loppuelämän _____/1

5. Ostamasi tuotteen hinta pysyy samana, riippumatta ostatko käteisellä vai osamaksulla. _____/1

6. Talousseuranta auttaa seuraamaan omaa rahankäyttöä ja karsimaan turhia menoja _____/1

7. Jos lainan vuosikorko on 28 %, kyse on edullisesta lainasta _____/1

8. Kuka tahansa voi toimia pankkilainan takaajana _____/1

9. Lainan takaaja ei sitoudu mihinkään, se on pelkkä muodollisuus _____/1

10. Laskun eräpäivää ei tarvitse ottaa vakavasti. _____/1

11. Pitääkö jokaisen tulonsaajan maksaa valtion- ja kunnan veroja? _____/1

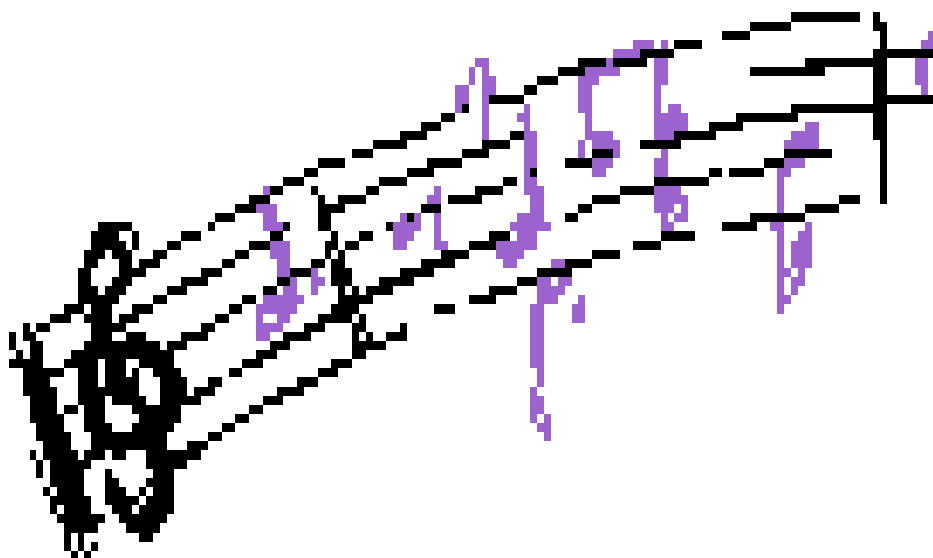
12. A) Mitä tulee tehdä, jos rahasi ovat lopussa, etkä pysty maksamaan saamaasi laskua?

B) Mitä voi tapahtua, jos jättää laskun maksamatta, tai maksaa sen myöhässä?

Pisteet A+B _____/4

Kaikki pisteet yhteensä _____/20

Liite 5. Baden Baden-musiikkikappale

Chisu - Baden Baden

Yks päivä olin surullinen ja rahaton
 Olin saanut potkut töistä kun tää lama on
 Mä päätä raavin, mistä käärin edes yhden setelin
 En kyennyt ku itkemään mutta siitä keksinkin

Mä pullotan mun kyyneleet ja myyn ne Saharaan
 Missä niitä tarvitsee tuo kuiva karu maa

Mun ideasta kuuli itse presidenttikin
 Tuumi tässä ratkaisu ois vientiongelmiin
 Tuotanto halpaa ois, on Suomi varsin masentunut maa
 Ja Afrikan sijaan Euroopasta isommat rahat saa

Siis pullotetaan kyyneleet
 Myydään ne Baden-Badeniin
 Missä Suomen murheet pumpataan suihkulähteisiin
 Joo, pullotetaan kyyneleet junalla Baden-Badeniin
 Missä niissä kylpee turisti ja toinenkin

Niin kansa itki ja talous nousi pian jaloilleen
 Ja ilo alkoi muttei riitä pelkät onnenkyyneleet
 Hallitus mietti pitkään miten tääkin kriisi ratkaistaan
 Kunnnes joku muisti miten alkoholivero poistetaan

Ja taas pullotetaan kyyneleet
 Myydään ne Baden-Badeniin
 Missä Suomen murheet pumpataan suihkulähteisiin
 Joo, pullotetaan kyyneleet junalla Baden-Badeniin
 Missä niissä kylpee turisti ja toinenkin, uuh

Liite 6. Viikko 2: Excel-taulukon luominen

Päätavoite: Opiskelija tietää, miten Excel- taulukon avulla voi seurata omia menoja sekä tuloja. Opiskelija osaa luoda Excel- taulukon ja siihen tarvittavat kaavat.

Keskiviikko 24.2.2010 kello 8.30- 10.00

Käsiteltävät asiat

Menetelmät

Excel- taulukon käyttö

Luento, havainnollistaminen
PowerPointin avulla

Excel- taulukon solujen luominen

Havainnollistaminen PowerPoin-
tin avulla

Tulojen ja menojen syöttäminen taulukkoon

Henkilökohtainen opastus ja
havainnollistaminen PowerPoin-
tin avulla

Asioiden tallentaminen muistitikulle

Henkilökohtainen opastus ja
havainnollistaminen PowerPoin-
tin avulla

Tärkeitä talouden hallinnan linkkejä

Monisteen jakaminen

Muistutimme oppilaita opintopäiväkirjan kirjaamisesta lomaviikon aikana tapahtuvista tuloista ja menoista.

Päivän lopetus sekä annoimme informaatiota seuraavasta kerrasta.

Liite 7. Viikko 3: Omatoiminen seurantaviikko

Päätavoite: Opiskelija seuraa hiihtolomaviikon aikana omia tuloja sekä menoja ja kirjaa ne opintopäiväkirjaan.

Maanantai 1.3. – perjantai 7.3.2010

Käsiteltävät asiat

Menetelmät

Tulojen ja menojen kirjaaminen

Omatoiminen kirjaaminen opintopäiväkirjaan

Liite 8. Viikko 4: Kokemuksia oman talouden hoidosta

Päätavoite: Kirjaaminen Excel- taulukkoon kuluneen viikon tulot sekä menot. Osata suunnitella omia käyttömenojaan ja hankintojen rahoitusta suhteessa omiin resursseihin.

Keskiviikko 10.3.2010 kello 8.30- 10.00

Käsiteltävät asiat

Menetelmät

Stam1na: Pakkolasku

Musiikin kuuntelu

Tulojen ja menojen syöttäminen taulukkoon

Henkilökohtainen opastus ja havainnollistaminen Power-Pointin avulla, keskustelua

Asioiden tallentaminen muistitikulle

Henkilökohtainen opastus ja havainnollistaminen Power-Pointin avulla

Kuinka paljon kulutat vuodessa

Havainnollistaminen Power-Pointilla Marttaliiton sivuilta tehdystä koosteesta, keskustelua

Laskun maksaminen

Luento ja keskustelua

Verotus

Luento, keskustelua ja veroviraston yhteystietojen jakaminen

Päivän lopetus sekä annoimme informaatiota seuraavasta kerrasta.

Liite 9. Pakkolasku-musiikkikappale

STAM1NA

Pakkolasku (Pakkolasku)

Niin kauan Kuin saastuttaminen on maksutonta
Kaupan ulkopuolinen osapuoli maksaa laskun

Lahossa mittapuussa riiput, SE kellukkeesi
Pankki vei Talon, ulosottomies veneesi
Kalastit tontilla, autoilla, muovimateriaalla
Arvostusta, Mutta hukutit kai avaimesi

Rahtasit ostoskassissa rippeitä moraalista
Repesi sakin Pohja elintasovaatimuksista
Käteistä kuivana ei ole Edes leipään,
tavaratulvan vietävänä puret hammasta

Taluskriisi on syytä kaikkeen, vaan Kauan eläköön kulutusjuhla

Hukutit itsetuntoa, hukutit materiaalilla
Hukutit pelkoa ja heikkouttasi
Kolme Jos Kahden hintaan SAA tavaraa,
Halutaan tätä ja tätä ja tätä ja tätä ja Tätä

Hukutit kuluttajana, hukutit velallisena
Hukutit luontosi ja vapautesi
Kolme Kahden hintaan ei olekaan,
lasku on tätä ja tätä ja tätä ja tätä ja Tätä

Ostoskeskus on suojana päidemme yllä
Nauttien olostä yritämme hymyillä
Parasta ennen on Tatuoitu viivakoodiin
Pilaantunut kiloa sianlihaa, syö Sydän, syö pää

Aina löytyy Niitä, jotka myy ja jotka maksaa
Raha ei vatsaa Täytä, koneen rattaat vain Rasvaa
Pankkien kaatuessa köyhä kansa pettyy
Barrikadin palaessa kostonhimo syttyy

Loppuun, kiitos, pakkolasku

Liite 10. Viikko 5: Säästäminen ja sen toteuttaminen käytännössä

Päätavoite: Kirjaaminen Excel -taulukkoon kuluneen viikon tulot sekä menot.

Missä kaikessa voi säästää omassa taloudessa?

Keskiviikko 17.3.2010 kello 8.30- 10.00

Käsiteltävät asiat

Menetelmät

Tulojen ja menojen syöttäminen taulukkoon

Henkilökohtainen opastus ja havainnollistaminen Power-Pointin avulla, keskustelua

Asioiden tallentaminen muistitikulle

Henkilökohtainen opastus ja havainnollistaminen Power-Pointin avulla

Yleistä säästämisestä

Luento, keskustelua

Hintavertailu: ruoka, puhelin ja vaatteet

Luento

Vihreät vinkit, kierrättäminen ja ekologia

Luento ja Keski-suomalaisen jakaminen, jossa oli ekologisuudesta asiaa

Onnea ostamatta

Sormus ja selkäreppu videoesitys

Mistä tuntee kotimaisen tuotteen?

Joutsenlippu videoesitys

Tentti

Kirjallinen koe

Päivän lopetus sekä annoimme informaatiota seuraavasta kerrasta.

Liite 11. Tentti

Nimi _____

STARTTIRYHMÄ 17. maaliskuuta 2010

1. Mitä sinun tulee tehdä, kun huomaat, että et pysty maksamaan laskuasi eräpäivään mennessä? Pisteet _____/2
  - a) Ota yhteys laskun lähettäjään ja selitä tilanne
  - b) Pyydä laskulle lisää maksuaikaa

2. Mikä on bruttopalkkasi, jos maksat veroa 20 %, ja saat nettona 1500 euroa? Pisteet _____/2
Laita laskukaava näkyviin.

$1500/100*20 = 300$ euroa
 $1500 - 300 = 1200$ euroa
 Bruttopalkka on 1200 euroa

3. Selitä omin sanoin mitä tarkoittaa kumulatiivinen saldo? Pisteet _____/2
Saldo on ns. juokseva saldo, josta on vähennetty tai johon on lisätty ja saldo kerää tulot sekä menot automaattisesti.

4. Kun etsit taloudellisesti edullista hintavaihtoehtoa tuotteelle, mistä sen oppii näkemään parhaiten, esimerkiksi ruokatarvikkeissa? Pisteet _____/2
Esimerkiksi kilohinnasta näkee edullisuuden

5. Mainitse käteismaksun ja luotolta maksun eroja? Pisteet _____/2
Käteismaksu on tuotteen hinta joka suoritetaan saman tien ostotapahtumassa.
Luotolla maksusta seuraa lisämaksuja.
Esim. tilinhoito, korko ja lyhennysmaksut.

6. Mitä tarkoitetaan reklamaatiolla? Pisteet _____/2
Asiakkaan antama palaute ostamastaan tuotteesta, jos siinä on ollut jokin virhe.

7. Mitä eettinen kuluttaminen mielestäsi tarkoittaa, ja miten voin omassa elämässä ottaa sen huomioon? Pisteet _____/2
Eettinen kuluttaja ottaa huomioon tuotteen valmistusmaan ja valmistustavat.
Esim. onko käytetty lapsityövoimaa tai onko, käytetty eläinkokeita valmistetussa tuotteessa.
Suomessa eettinen kuluttaminen on kirpputorilta ostamista tai ostaa lähiseudulla tuotettuja elintarvikkeita.

Liite 12. Viikko 6: Kurssin yhteenveto ja palaute

Päätavoite: Kirjaaminen Excel- taulukkoon kuluneen viikon tulot sekä menot.

Keskustella, mistä kaikista asioista on puhuttu ja miten kurssi on toteutunut.

Maanantai 22.3.2010 kello 10.45- 12.15

Käsiteltävät asiat

Menetelmät

Tulojen ja menojen syöttäminen taulukkoon

Henkilökohtainen opastus ja havainnollistaminen Power-Pointin avulla, keskustelua

Asioiden tallentaminen muistitikulle

Henkilökohtainen opastus ja havainnollistaminen Power-Pointin avulla

Tenttien tulokset

Tenttipapereiden korjaaminen, arvosanan kirjaaminen ja palautus

Palautteen antaminen

Kyselykaavake, keskustelua

Lisätietoa asioista

Materiaalin jakaminen

Aktiivisten oppilaiden palkitseminen

Palkintojen jako

Taloudenhallintakurssin lopetus

Liite 13. Sonaatti-kassin sisältö ja materiaali

- Cafe Vocan 30 % henkilökohtainen alennuskupongi
- JAMK: in Opiskele liiketoiminnan ja palvelualojen ammattilaiseksi vihko
- Keskisuomalaisen kierrevihko
- JAMK: in viivoitin
- Lyijykynä
- Keskisuomalainen 11.2.2010
- Raha-asiat yksityistalouden opas
- Tietoa velkojen järjestelystä ja velkajärjestelystä, Kuluttajavirasto
- Tietokoneen tehokäyttö EXCEL: Henkilökohtainen talousseuranta
- Verokortti verkosto-kelloon katsomatta.
- Velkalinja 0800 9 8009 Takuu-säätiö
- Riittävätkö rahat www.kalliitkulissit.fi kortti
- Asioi verkossa www.kela.fi
- Usein jo soitto riittää KELA
- Takuu-säätiö -Assistance for persons with financial difficulties
- Tilaa verokortti verkossa, milloin vain.
- Esitötetty veroilmoitus veroehdotuksen ja veroilmoituksen tilalle.
- Takuu-säätiö – palvelut
- Takausopas: Takuu-säätiö
- Takuu-säätiön takaus järjestelylainaa velkojen maksamiseen
- 10 faktaa raha-asioiden hoidosta
- Opiskelijan sairausloma KELA
- Kun sairastat KELA
- Työttömyysturva 2010 Työttömän työnhakijan oikeudet ja velvollisuudet, Työ- ja elinkeinotoimisto
- TE- toimiston sähköiset palvelut henkilöasiakkaalle, Työ- ja elinkeinotoimisto
- Työharjoittelu ja työelämävalmennus, Työvoimatoimisto
- Ammatinvalinta ja urasuunnittelu, Työ- ja elinkeinotoimisto Jyväskylä
- Intti iskee kukkaraan, Kuluttajavirasto
- Älä sulje ovia edestäsi! Kauppa- ja teollisuusministeriö, Kuluttajavirasto, Opetusministeriö, SA-int on lyhenne sanoista Suomen armeijan intendentuuriosasto
- Talous tasapainoon, Työ- ja elinkeinoministeriö
- Ammatilliseen koulutukseen hakeutuminen, Työvoimatoimisto Jyväskylä
- Työharjoittelu työpaikalla, Työ ja elinkeinotoimisto Jyväskylä
- Ennakkoverot vuonna 2009, luonnolliset henkilöt www.vero.fi
- Satunnaisen työnantajan maksu- ja ilmoitusohje
- Maksu myöhässä.fi auttaa laskujen kanssa painivia

Liite 14. Oman talouden hallinta -kurssin palautekyselyn yhteenveto

	samaa mieltä	jokseenkin samaa mieltä	jokseenkin eri mieltä	täysin eri mieltä	en osaa sanoa
Kurssin toteutus oli mielenkiintoinen ja monipuolinen	6	5	1		
Tunnit sisälsivät hyvää tietoa omaan taloudenhallintaan	9	3			
Omaksuin Excel – taulukon käytön hyödylliseksi omassa taloudenhallinnassani	7	5			
Omien kulutustapojeni pohtiminen kiinnostaa minua	5	5			2
Osaan hyödyntää kurssilta saamiani tietoja	7	5			
Pyrin tekemään hintavertailuja ennen ostopäätöstä	7	5			
Minua kiinnostaa ekologinen kuluttaminen	5	6		1	
Kurssin ohjaajat olivat asiansa osaavia	10	2			
Kerron kurssilta saamiani tietoja eteenpäin kavereilleni	7	2	2		1
Osallistuin riittävän aktiivisesti tunnille	7	4	1		
Mies ___ 4 ___ Nainen ___ 8 ___					

Kerro omin sanoin, minkälainen kokemus toteutetusta kurssista sinulle jäi? Kaksitoista vastasi

- Mielenkiintoinen kokemus
- Erittäin hieno kokemus, että jotkut ihmiset kertovat tämmöisistä ylellisistä asioista
- Hyvä ja hyödyllinen kurssi, opin vähän kaikkea hyödyllistä
- Mielenkiintoinen kokemus
- Hyvä, mielenkiintoinen kurssi oli ja nyt voi seurata menoja/tuloja joita ennen en koskaan seurannut. Tämä kurssi oli todella tarpeen. Kiitos tästä kurssista!
- Erittäin hyvä, mielenkiintoinen ja tarpeellinen kurssi. Varmasti hyödynnän Excel – taulukkoa ja kurssilla jaettuun materiaaleja jatkossakin.
- Ihan OK. Aika paljon samaa asiaa mutta jäi paremmin päähän.
- Tunnit olivat tosi kivoja ja hyödyllisiäkin. Opet olivat kivoja ja rentoja, oli kiva tulla tunnillekin. Opetetut asiat olivat fiksuja, ei mitään turhia pieniä ”opettele nämä täksi tunniksi vain ulkoa – juttuja”. Tällaisia kursseja voitaisiin pitää jo yläasteellakin.
- Minulle jäi tosi positiivinen kokemus tästä kurssista. Kun ekan kerran kuulin, että meillä alkaa taloudenhallinta, ajattelin että tämä olisi ihan turhaa, mutta olin todella väärässä. Tästä kurssista oli todella paljon hyötyä, aloin ajatella omaa rahankäyttöäni, ja sitä miten voisin säästää.

- Kaikki tunnit oli mukavia ja aika meni nopeasti. Tunneilla kerrottiin hyödyllisistä asioista, jotka jäivät mieleen. Myös Microsoft Excel oli tosi hyödyllinen ja aion käyttää sitä tästä eteenpäinkin
- Kurssi oli tosi hyvä ja mielenkiintoinen ja sen kautta oivalsin paljon sellaisia asioita, joita en ennen hoksannut.
- Hyvä. Nyt osaan vertailla hintoja ja ostaa taloudellisesti kannattavamman tuotteen. Tiedän myös kuinka voin toimia eri tilanteissa esim. jos en pysty maksamaan laskua.

Mikä oli mieleenpainuvuin asia, jonka kurssilla opit?

Kaksitoista vastasi

- Että pitää vertailla hintoja ennen kuin ostaa ja pitää ottaa yhteyttä sinne josta lasku tuli jos ei pysty maksamaan laskua ja neuvotella.
- Opin ja mieleen painanut asia oli työttömyys, omien menojen ja tulojen seuranta, mitä eroa on käteisellä ja luotolla.
- Microsoft Excel, ja miten pienestä laskusta voi kehittyä kauhean iso, jos ei sitä maksa heti.
- Se, että laskut täytyy maksaa ajallaan, ja ellei siihen pysty täytyy ottamaan yhteyttä laskun lähettäjään, jotta saisi lisää makuu-aikaa.
- Koko Excel – taulukko idea painui hyvin mieleen.
- Excel – taulukon käyttö
- Menojen ja tulojen kirjaaminen ja seuranta. Ostosten ekologisuus.
- Se Excel – taulukko.
- Excel – taulukon käyttö. Hintavertailu.
- Excel – taulukko oli mielenkiintoinen ja oli muutakin tärkeää tietoa, mitä en ennestään tiennyt.
- Excel – taulukko

Minkä kurssilla käsitellyn asian aiot ottaa käyttöön? Yksi vastasi

- Ehkä Excel – taulukon, täytyy katsoa nyt miten käy.

Ruksaa vaihtoehtoista sinulle mielestäsi sopivimmat

- Käyn kirpputoreilla 7
- Ennen ostopäätöstä mietin tarvitsenko vai enkö tarvitse tuotetta 10
- Otan huomioon ostosten ekologisuuden 6
- Seuraan tuotteiden hintoja 10
- Pidän kirjaa tuloista ja menoista 6
- Maksan laskut viimeistään eräpäivänä 9
- Pysin välttämään kalliita kulutusluottoja 8
- Jotain muuta, mitä? 0